

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН СЯЮЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕНнікаў БЕЛАРУСІ і КІРАўНІЦТВА ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВА ПРЫ СОВЕЦЕ МІНІСТРАў БССР

№ 25 (575)

Субота, 27 ліпеня 1946 года.

Цана 50 кап.

СЁННЯ ў НУМАРЫ:

Задачи беларускіх мастакоў (1 стар.).
Усесяюзны парад фізкультурыкаў у Маскве (1 стар.).
П. Герасімовіч—Усебеларуская мастацкая выстаўка (2 стар.).
Анатоль Вялюгі — Песня паўшага друга (2 стар.).
Рыгор Шкраба — Няўдалыя аповесць (2 стар.).
Л. Лейтман — Супроць схемы і спрашчэнства (3 стар.).
Н. Перкін — «За тых, хто ў моры» (3 стар.).
І. Бутрым — «Цар Фёдар Іаанавіч» (4 стар.).

ЗАДАЧЫ БЕЛАРУСКІХ МАСТАКОЎ

Перад мастакамі Савецкай Беларусі стаюць пачысныя задачы адлюстравання перамог савецкага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны і перыяда аднаўлення народнай гаспадаркі.

Вялікае мастацтва БССР павінна раскрыць значэнне перамог савецкай дзяржавы, паказаць веліч савецкага народа, яго духоўнае багацце і маральную чыстоту.

Таму цяпер, як ніколі, неабходна ўзмацніць ідэалагічную работу сярод мастакоў. Ідэалагічная работа не ёсць нешта аддзялена ад жыцця. Наадварот, яна павінна быць падпарадкавана баявым задачам, якія ставяць у сучасны момант перад савецкім народам. Яна павінна ісці ў нагу з жыццём, узбагачацца жыццём, адказваць на пытанні, якія жыццё штодзённа ставіць».

(«Заданні артыкула газеты «Правда»).

Аднак, гэта далёка не зразумелі ў Саюзе савецкіх мастакоў БССР. Беларускія мастакі не сабраліся і не абмеркавалі матэрыялы, якія былі надрукаваны ў часопісе «Большэвік», аб ідэалагічнай рабоце ў сучасных умовах. Гэтая заспакоенасць з'яўляецца вынікам таго, што кіраўніцтва Саюза не сур'ёзна ставіцца да спраў ідэалягічнага выхавання работнікаў выўленчага мастацтва.

У Мінску пасля вызвалення Беларусі ад нямецкіх захопнікаў было наладжана некалькі выставак. На выстаўках пераважна экспанаваліся сюжэты, пейзажы, замальункі на адцягнутым тэмы—старыніцы хаты і дворыкі, трапіліся зрэдку малюнкі дарог ваіны, партреты выпадковых людзей. Толькі на апошняй выстаўцы з'явілася больш колькасць катэгорыяльных работ—шматфігурных крэці. Але і на гэтых некалькіх карцінах ляжыць адзначаюцца ілюстрацыйнасці. Выдаюцца, што мастакі слаба вывучаюць падзеі, натуру, людзей. Таму многія работы прафесійна некавалі, яны не ўскрываюць усёй глыбінкі тытанічнай барацьбы герцаў савецкага народа супроць фашысцкіх варвараў, не адлюстравваюць веліч сацыялістычнага будаўніцтва ў мірны час.

На Усебеларускай выстаўцы, якая дзямі адкрылася ў карцічнай галерыі, амаль няма ніводнага твору пра аднаўленне народнай гаспадаркі і палітычнай работы, тым вышэй і больш плённая сама работа, тым больш эфектыўныя вынікі работы.

З прычыны слабай ідэалагічнай уэрбаснасці мастакоў у іх наглядзецца стыхійнасць у выбары тэматыкі. Мастакам час перайсці ўжо ад колерастычных шуканняў да тэм, сучасных сацыялістычнай. У пэўнай меры паказаць новае аблічча рэспублікі—новабудуёлы, гарады і вёскі, авалоданне рабочымі і калгаснікамі культуры працы, навуковымі дасягненні інтэлігенцыі. Час пакінуць паўшэрава брудныя дворыкі, шырыя будзёныя рэчы. Усебеларускую выстаўку наведваюць не толькі спецыялісты-мастакі, але яе наведваюць шырокія колы працоўных мас, на якія яна фактычна і разлічана. З гэтай прычыны трэба экспаніраваць такія творы, якія б уздымалі настрой глядача, выклікалі ў яго высокародныя пачуцці, абуджалі думку. У карцінах, групавых партрэтах, пейзажах, рысунках графікаў часамі творчая думка адсутнічае, а фатаграфічнасць дамінуе над усім. Неаб-

ходна, каб мастак паглыбляў свае творы і з пункту гледжання філасофскай задумкі. Працуючы над тым ці іншым творам, трэба перш за ўсё паставіць пытанне, якое грамадскае значэнне будзе адгравываць ён, якія пачуцці будзе выклікаць у глядача, чым ён будзе карысны савецкаму народу? Мастак мусіць быць грамадзянінам-сучаснікам, а не вузкім рамеснікам, саматульнікам. Савецкі мастак—перадачы чалавек свайго часу.

Беларускія мастакі жывуць раз'ядзана. Яны мала наладжваюць творчых дыскусій. Абмеркаванне выставак праходзіць у оошышці выпадкаў неарганізавана. Выстаўкі павінны дапамагаць у творчым росце кожнага мастака. Усебаковае абмеркаванне дасягненняў і недахопаў выстаўкі, кожнага удзельніка—задача Саюза мастакоў. Вялікую ролю павінна адыграць тут мастацкая крытыка.

У Саюзе савецкіх мастакоў БССР ёсць некалькі мастацтвазнаўцаў, якія пераважна працуюць у галіне гісторыі мастацтва і мала, надзвычай мала, пішуць аб праблемах развіцця сучаснага выўленчага мастацтва Савецкай Беларусі. Абмеркаванне выставак прыносіць мастакам мала карысці, таму што на гэтых сходах часамі займаюцца агульнымі размовамі, а не канкрэтным аналізам экспанаваных твораў.

Мастацкая крытыка павінна дамагацца, каб работнікі выўленчага мастацтва больш давалі работ з сучаснай тэматыкай, каб у гэтых творах быў глыбокі змест. А гэтага можна дасягнуць толькі шляхам упартай працы над творам. Трэба змагацца за тое, каб у нашым мастацтве не бытаваў натуралізм, які яшчэ адчуваецца ў работах некалькіх мастакоў, прадстаўленых на апошняй выстаўцы.

І, нарэшце, трэба выйсці з той каставай замкнёнасці, якая існуе ў нас у Саюзе савецкіх мастакоў БССР. Абласныя філіялы Саюза савецкіх мастакоў да гэтага часу яшчэ не атрымоўваюць ніякай дапамогі як ад Саюза мастакоў БССР, так і ад пэасоальных кваліфікаваных майстроў выўленчага мастацтва.

Слаба дапамагаюць нашы мастакі і студыям самавучак, якія шмат у якіх гарадах існуюць і ўжо добра працуюць. А гэта—ж тая змена, якая рыхтуецца да наступлення ў навуцальныя ўстановы выўленчага мастацтва. Наогул, моладзі ў Саюзе мастакоў БССР мала чым дапамагаюць, не цікавяцца ёю, не клопцяцца яе рэсцее.

Час падумаць кіраўніцтва Саюза мастакоў БССР аб стварэнні сярэдніх і вышэйшых рэспубліканскіх навуцальных устаноў, якія б рыхтавалі жывапісцаў, графікаў, дэкаратараў, скульптараў, мастацтвазнаўцаў. Без гэтых устаноў цяжка вырашыць праблему кадраў у галіне выўленчага мастацтва.

Надзёнай задачай беларускіх мастакоў з'яўляецца падрыхтоўка да Усесяюзнай выстаўкі, прысвечанай 30-годдзю Савецкай улады. Ужо цяпер трэба сказаць, што слаба разгорнута арганізацыйная і творчая работа па падрыхтоўцы да яе. Да гэтага часу шырока яшчэ не абмеркавалі тэматыку, якую нажадана было б адлюстравіць у творах.

Саюз савецкіх мастакоў БССР справіцца з усімі задачамі, якія ставяць перад ім, толькі тады, калі ў ім запануе творчая атмосфера, калі праца яго будзе падпарадкавана мэтам ідэалагічнага выхавання мас савецкага народа ў камуністычным духу.

Усесяюзны парад фізкультурыкаў у Маскве

21 ліпеня ў Маскве на стадыёне «Дынама» адбыўся Усесяюзны парад фізкультурыкаў, у якім прынялі ўдзел тысячы спартсменаў—прадстаўнікоў усіх рэспублік Савецкага Саюза.

Гэта было сапраўднае свята малодсці, свята хараста, мужнасці і здароўя. З усіх канцоў вялікай савецкай дзяржавы з'ехалі ў Маскву спартыўныя дэлегацыі, каб прыняць удзел ва ўрачыстым парадзе, прадэманстраваць дасягненні фізічнай культуры і спорту.

Гарачы ліпенскі раніцай дзсяткі тысяч юнакоў і дзяўчат у малюцільных спартыўных гарнітурах рушылі да Ленінградскай шашы. Мільёны масквічоў наглядзілі святочнае шэсце малодых спартсменаў, любаваліся іх бронзавымі адзгару целаў. Сыны Поўначы—Карэлі, жыжары спякотага Таджыкістана, рускія, украінцы, беларусы—прадстаўнікі ўсіх 16 савецкіх рэспублік удзельнічалі ў святкаванні Усесяюзнага дня фізкультуры.

«Яшчэ ні разу маскоўскі стадыён «Дынама»—гонар спартыўнай моладзі краіны—не быў такім прыгожым, як у гэты святочны дзень. Гіганцкі авал стадыёна з яго звышчымі блякатам трыбунаў можна было параўнаць з велізарнай зялёнай вазай, папоўненай да краю цудоўнымі летымі кветкамі. Уражанне і кветкак стваралі калонныя фізкультурыкаў, апраўных у яркіх рознакаляровых гарнітурах.

Задюга да пачатку парада трыбуны стадыёна, асветленыя праменнямі лямпавыскага сонца, запалююцца шматлікімі гасцямі. Сюды прыйшлі знатныя людзі Масквы—стаханавыя прадпрыемстваў, вучоныя, прадстаўнікі мастацтва, артысты і генералы Чырвонай Арміі. Сярод гасцей савецкай моладзі—дэлегацыі спартсменаў Югаславіі, Чэхаславакіі, Балгарыі, Польшчы, Францыі, Італіі, Албаніі, Нарвегіі, Ірана, Фінляндыі і Швецыі. У ложах—члены чэхаславацкай урадавай дэлегацыі паны Клемент Готвальд, Я. Масарык, В. Клементыш, члены дыпламатычнага корпуса, іранская прынцэса Ашраф Пехлеві са сваёй сьвятой, генеральнай сакратар арганізацыі Аб'яднаных нацый пан Тругве Лі, прадстаўнікі савецкай і замежнай прсы.

Над велізарным полем стадыёна лунча незлічоныя колькасць шаўковых сцягў спартыўных таварыстваў. Над паўднёвай трыбунай стадыёна узняты 16 гербаў савецкіх рэспублік. На абодвух баках дзяржаўнага герба СССР—партреты вялікага заснавальніка і будаўнікоў Савецкай дзяржавы—В. І. Леніна і І. В. Сталіна.

Але вось позіркі дзсяткаў тысяч людзей звартаюцца да цэнтральнай ложи, у якой з'яўляецца таварыш Сталін, таварышы Молатаў, Андрэеў, Берыя, Варашылаў, Жданав, Кагановіч, Маленкаў, Мікаеў, Швернік, Вязьменскі, Булганін, Касыгі. Над стадыёнам грміць поўная захалпення аваяцыя ў гонар вялікага правядары і настаўніка савецкага народа. Дзсяткі тысяч людзей бурна апладушчваюць таварышу Сталіну, выказваючы сваю блязменую любові і адданасць. Гучнае «ура» прыносіцца над трыбунамі.

Ва ўрадавую ложу запрашаюцца члены чэхаславацкай урадавай дэлегацыі на чале з панам К. Готвальдам.

2 гадзіны дня. На полі замерлі малюцільныя прамавугольнікі ўдзельнікаў парада. Да цэнтра поля накіроўваюцца старшыня Усесяюзнага камітэта па справах фізкультуры і спорту пры Совеце Міністраў СССР тав. Раманаў, сакратар ЦК ВКЛКСМ тав. Міхайлаў, старшыня ВЦСПС тав. Кузняцоў. Камандуючы парадом палкоўнік Кузняцоў рапартаў аб гатоўнасці спартсменаў да парада.

Гукі фанфар абвешчаюць аб пачатку ўрачыстага марша ўдзельнікаў парада. У барвовым акаймаванні сцягў з'яўляюцца велізарны герб Савецкага Саюза, які суправаджаецца фізкультурыкамі—прадстаўнікамі ўсіх шаснаццаці рэспублік. Калона праходзіць перад урадавай трыбунай. Савецкія спартсмены рапартаў сёння аб сваіх дасягненнях за мінулы год. Ім ёсць аб чым расказаць. Гэты год быў годам трыумфа савецкага спорту. Бліскучы пералік перамог нашых спартсменаў адкрылі футбалісты маскоўскай каманды «Дынама», якія ўмацавалі славу савецкага футбола сваімі выступленнямі на стадыёнах Лондана, Кардзіфа, Глазга. На стадыёнах Нарвегіі з захалпеннем апладушчалі выдатнаму майстру бега на кашках Тацяне Карэлінай, якая ўстанавіла два новыя сусветныя рэкорды. У Югаславіі, Балгарыі, Румыніі, Албаніі і Фінляндыі ў спартыўным

паядынку заваявалі перамогу футбалісты ЦДЧА, тбіліскага «Дынама», леныградскага «Зніта», «Тарпеды» і «Спартак». Парыжжане выказвалі сваё захалпенне майстарскім бегам савецкіх спартсменаў—прызэрка крос «Юманітэ». Спартыўную Чэхаславакію і Фінляндыю здзіўлялі выступленні савецкіх штангістаў. Аматыры шахмат усяго свету гарача віншавалі савецкіх шахматыстаў, якія выйгралі радыематы ЧССР—ЗША і СССР—Вялікабрытанія.

Трыбуны гарача вітаюць фізкультурыкаў Расійскай Федэрацыі. Белыя гарнітуры юнакоў, вышытыя ў рускім стылі плаці дзючат, букеты кветак, рознакаляровыя шаўкі сцягў—усё гэта стваряе прыгожы малюнак.

Узвонены крок, прыгожы рух рух фізкультурыкаў. Яны—сыны вялікага народа, які заваяваў удзячнасць і глыбокую павагу ўсяго перадавога, прагрэсіўнага чалавечтва. Гэтым юнакам і дзючатам належыць шчаслівая будучыня.

Следам за рускімі спартсменамі з'яўляюцца фізкультурыкі Украіны. Украіна! Колькі слаўных старонак запісалі сыны гэтай рэспублікі ў гісторыю нашай Радзімы. Сярод тых, хто крочыць у гэтай упрыгожанай калоне, многа наядунаў байцоў Чырвонай Арміі і атрадаў партызанскага генерала Каўпака. Цяпер гэта мірныя людзі.

Высока ўзняты велізарны сцяг з чатырма гіганцкімі літарамі «БССР». Пад гэтым сцягам ідуць юныя пасланцы Беларусі, якія тры доўгія гады пакувалі пад ярмом нямецкіх акупантаў, але якія не здаліся і перамаглі ворага. Верныя сыны і дочки беларускага народа мужна змагаліся за чэсць і незалежнасць сваёй Радзімы ў партызанскіх атрадах, у рэдах Чырвонай Арміі, паказалі ўзоры служэння Айчыне.

Прыгожы марш фізкультурыкаў рэспублікі Закаўказзя. Яны прынесьлі з сабой сюды чароўнае хараста сонечнага Усхода. Як заўсёды, яркае відовішча ўяўлялі калонныя фізкультурыкаў Сярэдня-Азіяцкіх рэспублік.

Фізкультурыкаў Карэля-Фінскай рэспублікі, апраўных у стрыманых зялёна-белых колерах поўначы, змяняюць карчывыя адзгару спартсмены Малдавіі. Выразным гімнастычным крокам праходзіць фізкультурыкі малодых савецкіх прыбалтыйскіх рэспублік—дзці адзінага вялікага Савецкага Саюза.

Громам апладзісменту сустракае стадыённыя вясёлы патак маскоўскіх школьнікаў. Вучні ідуць, махаючы над галавамі букетамі кветак.

Хваля рознакаляровага шаўку захалстэе стадыён. Гэта ідуць пад сцягамі сваіх спартыўных клубаў фізкультурыкі профсаюзаў, прадстаўнікі шматлікай фізкультуры арміі краіны.

Выдатная выпраўка фізкультурыкаў двух старэйшых ордэнасных таварыстваў краіны—«Спартак» і «Дынама». Гэтыя клубы яшчэ ў час нараджэння савецкага спартыўнага руху пачалі ствараць славу нашаму спорту, і вылучылі з сваіх радоў выдатных майстроў.

Айчынная вайна з'явілася суровай праверкай маральных і фізічных якасцей савецкага чалавек. Воіны Чырвонай Арміі паказалі сябе выдатнымі лжынікамі, парашуцстамі, плаўцамі, матачнікамі, гранатамётчыкамі. Строгая і магутная калона фізкультурыкаў Чырвонай Арміі. Аголеныя па пояс мускулістыя целы воінаў-спартсменаў дышаюць сілай, іх твары мужныя і упэўненыя. Яны з чэсна выканалі свой сямігоны абавязак перад маці-Радзімай і гатовыя на перамогу яе закліку ўстаць на абарону яе межэў.

Урачыстае шэсце ўдзельнікаў парада скончылася. Мінутная цішыня парашуецца музычнай мелодыяй. Пачынаюцца традыцыйныя спартыўна-гімнастычныя выступленні.

Стадыён напуўняецца вясёлым дзіцячым смехам. 1.200 дзяцей у светлых летніх гарнітурах, з кветкамі ў руках накіроўваюцца да трыбуны, дзе знаходзіцца таварыш Сталін. Яны паказваюць, як адпачываюць і вяселяцца савецкія дзці. Спрытна і зграбна выконваюць яны жар-

тоўныя вольныя рухі, лёгкія і свабодныя круціцца ў вясёлым танцы. Перад позіркама глядачоў нечакана ўзнікае гіганцкая піраміда, якая нагадвае формай беласнежны паракход з мачтамі, упрыгожанымі сцягамі расквечанымі. Двое малых адлучаюцца ад агульнай групы і з велізарнымі букетамі кветак узбягаюць на трыбуну да таварыша Сталіна. Іосіф Вісарыянавіч абдымае і цалуе іх. На стадыёне ўнікае гарачая аваяцыя.

Выступаюць спартсмены савецкай Літвы, якія ўмела і лёгка валодаюць сваім целама. Гімнастычныя кіды ў руках літоўскіх юнакоў ператвараюцца па чарзе то ў вяселье, то ў бруссы, на якіх яны робяць складаныя практыкаванні.

Літоўцаў змяняе моладзь Эстоніі, якая дабылася за мінулы год вялікіх поспехаў у развіцці фізкультурынага руху ў сваёй рэспубліцы. Слава аб эстонскіх баскетбалістах азіяцела ўвесь свет. Гледчыя баццяч навоцна, як па-майстэрску валодаюць мячом спартсмены Эстоніі.

Паспяхова праходзіць выступленні фізкультурыкаў Латвіі. Спрытна і дакладна мужычын з кляшакі ў руках імгуюць ігру ў хакей. З кляшакі яны ўтвараюць некалькі калідораў, па якіх імклава ўзбягаюць латышскія тэнісісты. Прыгожымі рухамі з ракеткамі яны паказваюць ігру на тэнісных кортах.

Дзве тысячы фізкультурыкаў запалююць велізарны зялёны дыван—гэта студэнты вышніх навуцальных устаноў краіны—будучыя інжынеры, геолагі, астраномы, фізікі, урачы, акторы. Чатыры тысячы рук адначасова ўзняліся ўгару, выконваючы пад музыку цэлую серыю прыгожых рухаў.

У імклівым тэмпе праходзіць выступленне моладзі Малдавіі. Узвонены і дакладны рухі юнакоў, якія дэманструюць бой на шытках і рапрах.

На фоне барвовага сцяга з'явілася поштаць блявалы дзючынны, якая сказала словы прывітання таварышу Сталіну ад імя моладзі Карэля-Фінскай рэспублікі. З цікавасцю сачылі гледчыя за выступленнем карэля-фінскіх гіравоў і гімнастаў.

— Ад фізкультурыкаў горада Ленінз вялікаму Сталіну—наша прывітанне!

Так пачынаюць сваё выступленне студэнты леныградскага інстытута фізкультуры імя Лесгафта. Перад вачыма прысутных—гімнастычная зала. На трыбунах, брусках, кляшакі працуюць лепшыя гімнасты Ленінграда.

Многа выдумкі і мастацкага густу паказалі на сваё спартсмены Таджыкістана і Кіргізіі.

Затым на працягу некалькіх хвілін на стадыёне пануюць бела-блукіныя колера таварыства «Дынама», спартсмены якога карыстаюцца велізарнай папулярнасцю не толькі ў нашай краіне. Сёння тут сабраліся чымліёны—рэкардсмены таварыства—прадстаўнікі ўсіх родаў «спартыўнай зброі».

Гукі музыкі заглушаюць шум матацыклаў. Яны рухаюцца па беговай дарожцы. На кожнай машыне зроблена цэлае арабачынае збудаванне—жывыя піраміды з некалькіх чалавек. У гэты-ж час сяро поля на гімнастычных кольцах выконвае цяжкія практыкаванні чэмпіён СССР па гімнастыцы Галіна Урбановіч. Дынамаўш выстрайваюцца шчыльнай калонай, якая раптам падзяляецца на дзве часткі і пад гукі ваеннага марша па гэтым калідору праходзіць байцы з вінтоўкамі.

На фоне багатага дывана з партрэта таварыша Сталіна паказвае сваё фізкультурынае майстэрства моладзь Туркменіі. Туркменскія юнакі пазнамілі масквічоў спартыўнай нацыянальнай барацьбой.

Узбекі па традыцыі прынесьлі з сабой на свята малодсці беласнежны каробачкі бавоўны з плантацыяў Ферганы і яркія кветкі садоў Узбекістана. 12 юнакоў, узбэкаў выканалі нацыянальны танец з кастаньнікамі і велізарнымі распіснымі блядамі, якімі яны жангліруюць з рэдкім майстэрствам.

З велізарнымі цёмна-чырвонымі макетамі алма-ацінскай садавіны выконваюць

гімнастычныя рухі фізкультурыкі Казахстана.

Пачынаюцца спарторніцтва на падняццю цяжараў. Заслужаны майстра спорта Грыгорый Новак выступае з мэтай пабыв рэкорд у ціску дзвума рукамі ў катэгорыі поўцяжыя вагі. Стадыён узнагароджвае Грыгорыя Новака бурнымі апладзісментамі, калі ён падымае дзвума рукамі 136 з палавінай кілаграмаў. Гэтым ён намага перавысіць сусветны рэкорд.

Бела-блукіная хваля заліла ўсё поле. Тры тысячы юных спартсменаў таварыства «Працоўныя рэзервы» з уражлівай дакладнасцю паўтараюць адзін рух за другім, адпаведна рытму музыкі.

Увагай глядачоў авалодваюць фізкультурыкі рэспублікі Закаўказзя. Цудоўных маленёк акрабатаў прыслала на свята Армэнія. Фізкультурыкі гэтай рэспублікі паказалі сябе рознастайным спартсменамі. Жыццерадаснасць, спрытнасць, сіла адчуваецца ва ўсіх рухах грузіньскіх спартсменаў, якія зварнуліся з прывітаннем да таварыша Сталіна. Грузія дала спорту класных майстроў гімнастыкі. Гледчыя напружана сочаць за бліскучай работай на трыбунах заслужанага майстра спорта Джарджадзе і майстра спорта Такашвілі.

Зноў дзці. Гэта маленёкі фізкультурыкі нафтавага горада Баку. Разам з дарослымі яны ў хуткім тэмпе робяць гімнастычную зарядку.

Незабыўнае ўражанне пакідае выступленне фізкультурыкаў спартыўных таварыстваў профсаюзаў.

200 тысяч спартсменаў прадстаўляюць сёння фізкультурыкі Беларусі, якія выступаюць на парадзе. У імклівым тэмпе нацыянальнага беларускага танца «Бульба» круціцца ўпрыгожаная дзючаты і хлопцы. Перад трыбунамі з'яўляюцца напуўненая кветкамі велізарная ваза, сплеченая з цэлай фізкультурыкаў. Ваза кожную секунду змяняе сваю форму. Яе заканчвае скульптурная жывая група, якая ўвасабляе юнацтва.

Малюнкі змяняюцца з кінематаграфічнай хуткасцю. Вось ужо на зялёным дыване вырастае гіганцкая плаціна Днепрагэсы. Бурным патокам б'ецца вада аб яе бетонныя сценны. Піраміда, якая з'яўляе знамя ўсім контуры Днепрагэсы, зроблена з выключным майстэрствам, і гледчыя з захалпеннем апладушчваюць удалай выдумцы ўкраінскай моладзі.

Высокае майстэрства прадэманстравалі студэнты інстытута фізкультуры імя Сталіна. Кожны іх рух усім закончаны і адточаны. Цяжка ўявіць, колькі рознастайных фігур можна сплэсці з рухаў чалавечай цела.

Паказ гімнастычнага майстэрства савецкіх спартсменаў завяршаюць фізкультурыкі РСФСР.

— Ад рускага народа вялікаму Сталіну прывітанне!—праносіцца над стадыёнам.

Перад цэнтральнай трыбунай расквечана вялікі малівавы акасімтны веер. На яго фоне дзвешч майстроў гімнастыкі выконваюць вольныя практыкаванні. Веер згортаецца, адкрываючы пяць квінтэчных жывых клубоў, якія тут-жа распалююцца, распысваюць кветкі па ўсёму полю. У руках дзючат яркія парасонкі—рамашкі і васількі.

У часе свята на стадыёне адбыліся спарторніцтва лепшых савецкіх баршоў, лёгкаатлетаў, баскетбаў. Былі праведзены фінальныя баі на званне чэмпіёна СССР па боксу. Цэнтральным быў бой баскетбаў цяжкоў вагі Каралёва і Навасардава, у якім перамогу зноў атрымаў шматразовы чэмпіён СССР Нікалай Каралёў. Званне чэмпіёна СССР на 1946 год у поўсярэдняй вазе прысвоена Шчырбакову і ў найлягчайшай вазе—Сегаловічу.

З цікавасцю сачылі гледчыя за спарторніцтвамі лёгкаатлетаў у бязе на розных дыстанцыях. Сваё высокае майстэрства прадэманстравала заслужаны майстра спорта Ніна Думбадзе. Студэнт Тартускага ўніверсітэта Х. Ліп устанавіў новы ўсесяюзны рэкорд у штурханні ядра—16 метраў 12 сантыметраў.

На стадыёне адбылася таварыская сустрэчка паміж мацнейшымі футбольнымі камандамі краіны—ЦДЧА і маскоўскага «Дынама». Матч закончыўся перамогай дынамаўцаў з лікам 1:0.

Свята скончана. Дзсяткі тысяч удзельнікаў парада і гасцей устаюць і наладжваюць бурную, працяглую аваяцыю, вітаючы вялікага правядары і настаўніка таварыша Сталіна.

(ТАСС).

Д. КАВАЛЁУ.

КАМЕНЬ

Як на Рыбачым будзеш—
Погляд кінь
На бераг, дзе звісае з кручаў лёд.
Там камень ёсць—
Нібы арод,
Які
Збіраецца штодня ў палят.

Мо' гэта той
Вандроўнік-метэор,
Што ўпаў на снег,
Каб век пражыць з тугой?
І толькі сінім холадам азёр
Глядзіць глухая тундра на яго.

Але пачуў
І ён
Гарматны гrom...
Тут не паспеда ішчэ пазелянець
Ла камяня першабытнага кругом
Задымлена гільзавая медзь.
Якісь марак,
Калі ішоў у бой,
Далёкае каханне прыгадаў
Сваёй дзючынны свай

На камені
Старанна напісаў.
Хто скажа нам:
Жывы марак ці во?
Адно вядома,—
Дзе сярод снягоў
Ажыў яго літуняк
Аб вясне,—
Там ні на крок
Чужынца не прайшоў.

Ужо астыў
Пасля пакараў
Дол,<

УСЕБЕЛАРУСКАЯ МАСТАЦКАЯ ВЫСТАЎКА

Адкрыта ў карцінай галерыі выстаўка з'яўляецца цікавай і значнай. Выстаўка сведчыць аб імкненнях мастакоў палічыць сваё майстэрства, імкненні стварыць поўнацінаны сюжэтны карціны.

Есць на выстаўцы ўдалыя творы, але ёсць і слабыя, недапрацаваныя і неперадуманыя. Тэматыка выстаўкі не задавальняе. Большасць твораў напісана аб Чырвонай Арміі і партызанах. Гэта добра. Але зусім адсутняюць карціны, напісаныя на тэму аднаўлення нашай рэспублікі. Мала жанравых твораў: Гэта ў значнай ступені зужыла змест выстаўкі і зводзіць незначнае.

Значнае месца на выстаўцы займаюць карціны, змест якіх цалкам ужо мае гістарычны характар. Да такіх твораў належыць карціна У. Сухаварха «Сустрэча партызан з Чырвонай Арміяй». Ён спрабуе раскрыць перад глядачом сутнасць падзей, добра вядомых мастаку. Пры разглядзе твора вывільняецца прудавіцтва і непасрэднае выяўленне. У гэтым каштоўнасць яго, але глядаць не ўваходзіць ва ўзаемаадносіны з героямі карціны, не падзімае іх пачуццяў, бо яны не раскрыты мастаком. У. Сухаварха не здолеў захапіць нас жыццём герояў настолькі, каб мы пачыналі адчуваць сябе ўдзельнікамі тых падзей, якія адлюстраваны ў карціне.

П. Гаўрыленка напісаў карціну «Пераправа». На задуме і кампазіцыйнай пабудове — гэта аб складаным творы. Мастак узяў для карціны звычайны вывадак, калі Чырвоная Армія пераходзіла па сваім баявым шляху вадную перашкоду. Сціплымі сродкамі прадэманстраваны лясны пейзаж, жыва пададзены фігуры на перадыманым плане. Шчырасць мастака адчуваецца ва ўсіх дэталях твора. Гэтай шчырасці і ёсць галоўная вартасць карціны.

«Нашы прыйшлі» — так называў свой твор К. Касмачоў. У сутэрэне, ператвораным немцамі ва ўмоцаваную кропку, уварваліся два чырвонаармейцы. У іх постаяць сіла і мужнасць. Немцы разбулены. Сакавіты і прыемна па колеру выпісаны ўсе дэталі карціны, але кожная дэталю не звязана яшчэ ў поўнай ступені адна з другой. Не прапанаваны дэталевыя твары, асабліва чырвонаармейца, які галоўнага героя карціны, не прамадэлявана драпіроўка. Прамерная каларыстая абагульняецца і залішня абагульняецца форма надае карціне хутчэй за ўсё характар выдатнага эскіза.

У карціне А. Волкава паказаны момант боя Чырвонай Арміі з немцамі. На гарызонце совецкія танкі і пяхота, на першым плане знішчаны немцы, сярэд і бачны забітыя. Мастак паказвае падзеі такімі, якімі яны маглі быць у натуре, калі Чырвоная Армія імклава наступала, змятаючы на сваім шляху ўсе перашкоды. Так было ў Беларусі. «Мінскі каццёл» — вялікая падзея ў гісторыі Айчынай вайны. Карціна Волкава не старае такога ўражання і ўяўляе сабою звычайнае поле, якіх было вельмі шмат. Галоўныя героі карціны — чырвонаармейцы знаходзяцца на заднім плане, усе яны аднолькавыя, не тыпавыя. Кампазіцыйная пабудова не дазваляе падаць чырвонаармейцаў, як магучую сілу, якой яны былі ў жыцці. Гэтым аўтар карціны дапусціў палітычную памылку. Таму глядач адмоўна ставіцца да карціны.

Куды лепш напісалі М. Беляніцкі і І. Грыноў карціну «Капітуляцыя Бабурынскай групіроўкі немцаў». Гледча захваліла маршал Ракасоўскі, які знаходзіцца ў цэнтры карціны. Легендарны герой Чырвонай Арміі сядзіць у машыне. Афіцэр рапартаў маршалу аб захопленых палонных. Перад маршалам тупыя твары нямецкіх салдат і афіцэраў. У Ракасоўскага на вуснах усмешка. Ён, як-бы пытае палонных генералаў: «Ну, як — даваліся?» Мастак падкрэсліў пераможнасць і пераможаных. Поўнаму поспеху карціны шко-

дзіць наўнясць пагрэнаснаў рысунка, што выяўлена ў фігурах немцаў. У пейзажы не адчуваецца вайна. Сонечны і радасны пейзаж карціны нагадвае мірую ішчыню, а не суровы час вайны. Аднак, гэтыя хібы не перашкаджаюць лічыць карціну лепшай на выстаўцы.

Спрэчнай з'яўляецца карціна А. Шыбіна «Вярнуліся». Вярнуліся сям'я на вызваляючую зямлю. Але навокала няма жывога чалавека. Сям'я сядзіць пасрод нейкай сімвалічнай пустаці. Уражанне такое, быццам зруйнаваны не толькі горад, а і ўсё жывое, і выпадкова толькі захавалася адна сям'я. Цяжка зразумець мужчыню, што стаіць каля жанчыны ў напалову вайсковай вопратцы, з перавязанай галавой. У кожным горадзе ўжо ў першыя дні вызвалення кіпела праца. Людзі не сядзелі разбулены, а наводзілі ўсюды парадка і аднаўлялі мірнае жыццё. Карціна «Вярнуліся» — характэрны прыклад твора, напісанага габітэтнымі шляхам. Гэты твор не мае ніякага дачынення да сапраўднасці. Ува ўсім відзе пудуманасць, якая перашкаджае заўважыць жывапісны вартасці карціны.

Моцнае ўражанне пакідае карціна Р. Кудрэвіч «Перад выходам». Кудрэвіч здолеў напісаць карціну, няккую па сваіх каларытных асаблівасцях. Карыстацца натурай пры рабоце над карцінай амаль было немагчыма. Героі карціны — артысты балета — паказаны перад вялікім люстэркам, у цесным пакоі. Усё гэта не дазваляе Кудрэвічу мець належныя згоды для карціны. Галоўным дапаможнікам мастака было ўяўленне. Яно ў Кудрэвіч досыць багатае, што відзець з сакавітых фарбаў карціны. За недахоп можна лічыць цяжкаваты колер адзення бакавых фігур і недастатковую прарысаванасць аголеных форм.

На выстаўцы экспанавана карціна І. Гембіцкага «Малаўца ў адноўленым калгасе». Карціна можа быць дрэнным прыкладам для мастакоў, якія пішуць на гэтыя тэмы. Карціна кампазіцыйна пабудавана так, што галоўную ўвагу глядацка бярэ велізарная скіра. Каля гэтай скіры прауюць маленькіх памераў людзі. Пейзаж, з крыху прыкрым аранжываным колерам, дамінуе над людзьмі, і таму яны выдаюцца нязначным дапаўненнем да пейзажа. Зенітная гармата на першым плане, штучна прыкманаваная да пейзажа, з'яўляецца таным сродкам у выяўленні задуму мастака — паказаць малаўца ў абставінах вайны.

Карціна М. Гусева «Штаб Мінскага партызанскага злучэння» мастаку не ўдалася. Мы пазнаем на карціне твары партызанскіх камандзіраў Бельскага, Казлова, Шубы, Паўлоўскага і інш. Далей падабенства мастак не пайшоў. Вялікі, групавы партрэт патрабуе надзвычайнай кампаўзіцы, дзе-б кожная асоба заняла сваё надзейнае месца і разам уся карціна нагадала-б адно цэлае. Кампазіцыйная пабудова гэтай карціны давала нам даваць ці адкідаць асобныя фігуры без усялякай шкоды для карціны. Ва ўсёй карціне адчуваецца павярхоўнасць і неперадуманасць. Памылкі перспектывы заўважаюцца на тварах, якія пададзены на заднім плане.

Значнае месца на выстаўцы займае пейзаж. «Зімовы пейзаж з мосцікам» М. Беляніцкага зачароўвае тонкім выяўленнем настрою прыроды. Пейзаж пераасць звычайным зніод і наблізіцца да пейзажа карціны. Перагружанасць палатна сведчыць пра доўгую і напружаную працу. Гэта дазволіла Беляніцкаму дасягнуць поспеху. Сакавітымі з'яўляюцца сочыскія зніоды Я. Красоўскага, майстэрскім — зніод П. Гаўрыленкі «У сонечны дзень».

Вялікі пейзаж А. Шыбіна напісаны ў манеры «шырокага пісьма». Тут неабходна зрабіць некаторыя заўвагі адносна гэтага прыёма наогул. Вялікі мастакі мінюлага практыкавалі тонкую мадэліроўку натуре,

выпісваючы падрабязна пералівы аksamіту, узоры дыяноў, ажурную рызбу. І ў той жа час гэтыя мастакі, калі трэба было, рабілі накіды шырокай манерай пісьма. Ад умельства тонкай і падрабязнай трактоўкі натуре, ад дэталёвай мадэліроўкі, мастак ішоў да абагульняючых форм. У наш час за умельствам працаваць метадам а-ля-прима часам хаваецца жывапісная непісьменнасць і неахайнасць.

Лейтэнт з кожным разам падыходзіў да больш шырокага і абагульнялага пісьма. Але ён пачынаў ад дэталёвай абмалёўкі натуре. Бессвядома разухабістасць Шыбіна давала яму сілу да гранічнага выяўлення натуре. Шырокі размах яго не заснаваны на спрытываным умельстве. Мастак ішоў ад палітры і сваіх аблюбаваных фарбаў да натуре, а не ад натуре да фарбаў. Нягледзячы на наўнясць малаўнічасці, пейзажы Шыбіна здаюцца недаробнымі.

Тое-ж самае можна бачыць і ў пейзажах Н. Тарасківа. Гэтым мастаку ўласціва асабліва і часамі цікавая інтэрпрэтацыя натуре. Трэба вітаць безупынным пошуку новых сродкаў выяўлення, якія мы бачым у гэтым мастаку. Без гэтага мастак будзе заўсёды карыстацца запавычанай, чужой мастацкай мовай.

Але новае не павіна зніжаць уздзеяння твора на гледача, наадварот, гэтае новае таму і лічыцца новым, што яно знаходзіць найбольш моцныя сродкі уздзеяння.

У пейзажах Тарасківа назіма вельмі часта шкодзіць рэалістычнай трактоўцы натуре.

В. Цвірко і на гэты раз даў добры пейзаж.

На выстаўцы ёсць два невялікія зніоды К. Касмачоў. Мініятурны пейзажы мастак выкаваў з такім жывапісным умельствам, што хочацца доўга на іх глядзець. Удалым з'яўляецца зніод Я. Красоўскага «Пляж».

В. Волкаў выстаўіў партрэт Коландзелы-Разуваевай, дзе яшчэ раз паказаў сваё майстэрства партрэта. Калі назаві і ўлічыць некаторыя заганы партрэта — халодна і адсутнасць экспрэсіі фарбаў, дык і тады ён застаецца лепшым з усіх экспанаваных на выстаўцы. Выразна напісана цэла і драпіроўка. Мастак сумленна выкарыстаў усе свае магчымасці.

Дасягненнем Я. Ціхонічэва можна лічыць выкананы ім партрэт скульптара А. Глебава, у якім выяўлены характар і эмацыянальнасць стан аспяняга.

Е. Вьер напісаў партрэт «Мачі-гераніні». Аб гэтым партрэце можна гаварыць, як аб сапраўдным вобразе беларускай жанчыны. Ён выкананы скупымі жывапіснымі сродкамі.

Добрыя па сваіх якасцях нацюрморты А. Шэўчэнка, Я. Красоўскага, А. Гугеля. Графіка прадстаўлена на выстаўцы слаба. Выключнем з'яўляюцца акаварэлі Н. Галоўчанкі, якія сведчаць, што ў яе асобе расце цікавы мастацкі акаваральнага жывапісу. Партрэта Любімінавай, стаянкі Забальцкай, натуршчыцы — майстэрскія прыклады акаваральнай тэхнікі. З гуашных пейзажаў вылучаецца пейзаж Л. Лейтмана «Канец зімы». У невялікім пейзажы шмат прыемнага настрою.

Цікавы пейзаж Н. Тарасківа «Двор». Скульптуры мала на выстаўцы. Яна прадстаўлена прэкрэмамі да помнікаў Заслонава, Скарны і Янкі Купалы.

З вартынага фігуры да помніка Заслонава, што выканана А. Бембелем, відзець удумлівасць і майстэрства мастака. Вярнуць кампазіцыйна будзе сваю скульптуру так, што з найбольшай сілай уздзейнічае на гледача.

Шмат працы аддалі А. Глебаў і Я. Заборскі на прэекты да помнікаў Скарны і Янкі Купалы.

На выстаўцы нямаю здаровых парасткаў, якія ў будучым абяцаюць багаты ўраджай.

П. ГЕРАСІМОВІЧ.

Жыццё і дзейнасць выдатнага беларускага паэта Максіма Багдановіча можа быць зместам цікавай апавесці. Рана захварэўшы на сухоты, паэт пражыў нядоўгае жыццё — крыху больш дваццаці пяці год. Першым сваім творам «Музыка» М. Багдановіч надрукаваў у 1907 годзе, а праз дзесяцігоддзе — у 1917 годзе, у ясную майскую раніцу яго сэрца перастала біцца. Нягледзячы на кароткі жыццёвы і творчы шлях, Максім Багдановіч пакінуў у беларускай літаратуры глыбокі след. Яго спадчына складаецца з вялікага ліку арыгінальных вершаў і пэм.

Упершыню ў яго пудоўных перакладах беларускі чытач атрымаў магчымасць прачытаць на беларускай мове творы рускіх паэтаў, а таксама вершы Гарашы і Авідыя, Вярхарна і Вярлена, Шылера і Гейне ды іншых. Максім Багдановіч акрамя гэтага быў таленавітым навістам. Яго работы па тэорыі і гісторыі літаратуры займаюць каля трыццаці друкаваных аркушаў.

У нашай літаратуры былі спробы мастацкага асэнсавання жыццёвага і творчага шляху Максіма Багдановіча. Мы маем на ўвазе апавяданні Змітрака Бядулі. Аднак, смерць Бядулі перашкодзіла яму ажыццявіць сваю задуму. Гэта тым больш крыўдна, што Змітрок Бядуля вельмі добра ведаў паэта. Мяркуючы вядомы перагавор апавядання твора Бядулі абяцалі быць вельмі цікавымі.

З кожным годам, які аддалі нас ад даты смерці Максіма Багдановіча, цікавасць да асобы паэта і да яго творчасці ўзрастае. Таму спробы напісання белетрызацыяна біяграфіі паэта трэба толькі вітаць.

Гутарка ідзе пра апавесць Яфіма Садоскага «Пясняр». Аўтар абраў для свайго твора найбольш цікавыя моманты з жыцця Максіма Багдановіча — сустрэчы з Максімам Горкім у Ніжнім Ноўгарадзе, гадзі навучання ў гімназіі ў Яраслаўлі, першае каханне, наведанне паэтам Вілыні ў 1911 годзе, выданне ім першага зборніка вершаў — «Вянок», прыезд у Мінск у 1916 годзе, жыццё яго на беразе Чорнага мора і затым дачасная смерць паэта.

Аповесць ні ў якой меры не прэтэндуе на ўсебаковае і поўнае адлюстраванне жыцця паэта. Пра многія вельмі важныя моманты яго жыцця, як напрыклад, удзел Максіма Багдановіча ў рэвалюцыйных гуртках у 1905 годзе, за што ён быў часова выключаны з гімназіі, дзейнасць паэта ў Мінскім «харчовым камітэце» ў 1916 годзе па аказанню дапамогі ахварэлым вайны, пра яго рэвалюцыйную і нацыяналь-

сродкамі.

«Полымя» № 7—8, 1945 г. стар. 72—103.

Апавяданне «Дарога на фронт» з'яўляецца найбольш характэрным апавяданнем для Міколы Лупскава.

Амаль усе творы свайго першага кніжкі малады пісьменнік прысявае хвалючай тэме нашай сучаснасці — Айчынай вайне. Перад намі адзіна за адным праходзіць героі яго апавяданняў, якія ўсёй сутнасцю свайго жыцця цесна, непарушына звязаны з жыццём свайго сацыялістычнага бацькаўшчыны, свайго народа. Ідэяна накіраваны, выбар тэмы дае права сказаць, што малады празаік стаіць на правільным шляху. Ён бярэ для свайго твора з навакольнай рэчаіснасці толькі неабходнае, тое, што характэрнае для героя, дапамагае раскрыць яго душэўны свет. Але ўсё-ж, нягледзячы на свежасць тэматыкі, героі апавяданняў М. Лупскава атрымаліся шэрыя, мала прыкметныя, яны мала чым адрозніваюцца ад другога і па знешняму выгляду і па ўнутранаму свету. Гэта адзіна і той-жа чалавек, але пастаўлены ў розныя жыццёвыя абставіны.

на-вызваленчую дзейнасць, накіраваную на знішчэнне нікалаўскага рэжыму, — аўтар або зусім не гаворыць, або намякае вельмі цямія і як-бы незнарок.

Аднак, не ў гэтым галоўнае закана аповесці. Яна, нам здаецца, — залішняй прасталінейнасці, адсутнасці мастацкага вымыслу, стылістычнай неахайнасці. Без мастацкага вымыслу не існуе мастацкага твора. Сам характар вобразнага мыслення вымагае філасофскіх абагульненняў. Інакш пісьменнік траціць магчымасць эмацыянальнага ўздзеяння на чытача і ператворыцца ў абывкавага рэгістратара з'яў і падавай. Пісьменнік мысліць вобразамі і карцінамі. Ён паказвае, а не расказвае. Аўтар-жа аповесці «Пясняр» не дасягае мэты, бо расказвае тое, што ён сам вычытаў з кнігі.

Многія мясціны аповесці нагадваюць канспектныя нататкі таго, што патрэба было паказаць у творы. «Прачытаўшы свайго «Музыка» можа ў дзесяці раз, Максім адчуў незадавальненне некаторымі месцамі свайго твора. Яму здавалася, што асобныя мясціны ён мог напісаць іншымі словамі, знайсці іншыя вобразы. Неяк пановаму ён асэнсавоўваў паводзіны сваіх герояў, іх словы і ўсё той матэрыял (7—Р. Ш.), з якога складаецца твор. Максім яшчэ больш прагна накінуўся на кнігі, ён чытаў Гэтэ і Гейне, Гюго і Уітмана, Міцкевіча і Славаліка. Ён імкнуўся раскрыць сакрытыя іх пятычыхага майстэрства, падійчыла да высот іх пятычыхага думкі. Альбо: «Гэты перезд (з Ніжняга Ноўгарада ў Яраслаўль — Р. Ш.) дазваляў Адаму Багдановічу паглыбіць свае этнаграфічныя даследаванні, пашырыць педагогічную практыку».

Нельга сказаць, каб Я. Садоскі не імкнуўся да мастацкага паказу праз вобразы і дэталі. Такія намаганні былі, але яны засталіся няздзейнічанымі.

Багдановіч ужо ў дзяцінстве вызначаўся незвычайнай цікаўнасцю і наглядальнасцю. Гэтыя яго рысы аўтар аповесці хацеў паказаць пры дапамозе мастацкіх карцін: «... Павольна паварачваючыся, пароход пацаў павалу набірваў ход, пакідаючы за сабой сівую дарожку ўспененай вады. — Тата, татка, глядзі, як закіпае вада! — узбуджана закрываў Максіма. Горкі задалована кінуў галавой».

«... Стара спрытна адамкнуў замок двухпаркі, закінуў у лодку тонкі ланцуг і ўстаўіў на бартах прыгожыя, распісныя вёсклы. — Татка, паглядзі, нібы крылі. — Эге, ды ён у цябе зусім паэт, — усміхнуўся Горкі і спрытна скочыў у лодку».

«... Стара спрытна адамкнуў замок двухпаркі, закінуў у лодку тонкі ланцуг і ўстаўіў на бартах прыгожыя, распісныя вёсклы. — Татка, паглядзі, нібы крылі. — Эге, ды ён у цябе зусім паэт, — усміхнуўся Горкі і спрытна скочыў у лодку».

Рыгор ШКРАБА.

„Першая атака“ М. Лупскава

Кастусь Хмялеўскі (герой апавядання «Дарога на фронт») у першыя дні вайны ідзе ў сваё роднае сяло пасля таго, як немцы разамбілі тэхнікум, дзе ён вучыўся.

Па дарозе ён бачыць усё тое, што можна пабачыць у першыя дні вайны: як сялянкі выносяць бежанцам малако, гуркі, хлеб, як жыцары вёсак раздаюць людзям сваё дора, «абы яно не засталася немцам», як у полі сяляне палілі збожжа. Аўтар вачыма Хмялеўскага глядзіць на ўсё навакольнае і часамі заўвагае шмат характэрнага, цікавага. Некалькімі штырмамі стварае малюнк, які ўзводзіць чытача ва ўнутрыны свет героя, даюць уяўленне хто ён, з якога асяроддзя выйшаў. Добра перадае аўтар сустрэчу Хмялеўскага з сваймі мат'ямі. Тут нават «маленькі сабакка», які «чорным клубочкам выкаціўся з-пад падворотні» дапаўняе малюнак сустрэчы. Тут усё на месцы, падзеі развіваюцца натуральна. Але аўтар вядзе свайго героя «ў дарогу» і толькі ў канцы апавядання, некалькімі сказамі імкнецца растлумачыць прычыны, што вызначаюць жыццёвы шлях чалавека, «які ніколі нікому не зрабіў нічога дрэннага...» «Але-ж у такім выпадку... у яго ёсць рукі, якімі ён можа трымаць вінтоўку, у яго ёсць вочы, якімі ён можа цэліцца...» Калі толькі гэтым хоча растлумачыць пісьменнік дарогу на фронт маладога студэнта, дык гэта зусім недастаткова, не грунтоўна. Адсюль вынікае асноўнае закана твораў, якія прэтэндуць на назву псіхалагічных. У аснове такога твора павіна ляжаць глыбокая задума аўтара, глыбокае раскрыццё псіхалогіі чалавека пзунага часу, яго класавы самасвядомасці, яго думак, пачуццяў, жаданняў, патрэб. У Лупскава-ва-ж гэтага няма. У яго на прыэднім плане знаходзіцца мастацкая дэталю як самамэта — толькі гэта адзіна з сродкаў, якімі павінен карыстацца пісьменнік. Без глыбокага асэнсавання падзей, без паказу тыповых характараў у тыповых абставінах, без цікавага сюжэта не можа быць высокамастацкага твора. Лупскаў не трапіў яшчэ на тую сцяжынку, якая-б павяла яго

да самастойных пошукаў арыгінальнага смелага паказу рэчаіснасці.

Сярэд астатніх апавяданняў са зборніка «Першая атака» вызначаюцца «Да свайх» і «Апавяданне Казіміра». Апошнія напісана прастай мовай, умела пададзены дэялаг.

Амаль на ўсіх апавяданнях М. Лупскава ляжыць аднака вучоба ў К. Чорнага. Аднак, на жаль, гэтая вучоба механічная. Праўдашукальнік Чорнага часам ператвараецца ў Лупскава ў падарожнік-вандраўніка, а сюжэт апавядання — у апісанне пакурчэстай, але сумнай дарогі гэтага вандраўніка. Пара пазбягаць такой вучобы, хоціць талпачка на поспехах, дасягнутых папярэднікамі.

Нельга абыйсці таксама мову апавяданняў. Часамі ў творах М. Лупскава заўважаецца неахайнасць, абывакоўсць у выбары слоў пры апісанні рэчы ці з'яў. «У цемні пачаў вызначаць і ліпы», «У пяту ноч хадзі ён пацуў мядова пах» і г. д. Ясна, што замест «вызначаць» трэба было-б нешта другое, што ўдасканаліла-б малюнак, зрабіла-б яго больш яркім, маляўнічым. «У пяту ноч хадзі» таксама нічога не дае. У другім месцы ніяк не вядзецца да тэкста заўвага сялянкі: «пры гэтым ён чамусьці казаў: «Добрая саінья — не хварэла ні разу». Слова ў тэксце павіна несці поўную ідэюную і мастацкую нагрукую.

Астатнія апавяданні — «Першая атака», «Спатканне» ніякімі новымі якасцямі не вызначаюцца, яны вельмі падобны да разглядаемых вышэй твораў і таму спыняцца на іх няма патрэбы.

Мікола Лупскаў — малады пісьменнік. Першая яго кніжка гаворыць аб тым, што ён валодае мастацкім словам, але яму яшчэ патрэбна сур'езная творчая вучоба, напружаная праца, пошукі, каб стаць дасканалым майстрам слова, «інжынерам чалавечых душ».

Р. НЯХАЙ.

І. Давідовіч.

Песня паўшага друга

Есць у васьмі кілометрах ад Берліна на ўсход брацкага магіла, у якой пахаваны малады беларускі паэт Мікола Сурначоў. Перад намі яго першая кніжка. Яна выйшла з друку больш чым праз год пасля смерці аўтара. Называецца кніжка «На сурмах баравых».

Эпіграфам да яе могуць служыць словы ўкраінскага песняра Андэра Машыцкі. Не мало ми воювали, столтали чобіг

І якщо згадати мертвих, то й я закурюсь по них. І якщо живих згадати,—нехай занімі плач. Бо друзі ідуць полкамі і я серед них — Сурмач.

Перад вайною Мікола Сурначоў амяціў у часопсе «Полымя рэвалюцыі» нізку вершаў «Вось і кончылася дзівіштва, Коля». Гэта былі ясныя, свежыя вершы аб Дняпры, шчаслівых хлеба-робах, каханні:

Стаў-бы стромкаю сасонкай, Прашумей-бы над таёю, Калі раніцаю знонкай Крочыш полем-ярыною. Мо' на стан мой на сасновы Ускінула-б ты вочы-зоры — Ясныя, як дзень маёвы, Сінія, нібы ваёры.

Вайна паклікала маладога паэта, равец-а Кастрычніка. Мікола Сурначоў пайшоў фронт радзавым чырвонаармейцам абараняе вялікія правы, сваё шчасце, Ра. Ён быў ворага не толькі з вінтоўкі, на смірноты бой аднапалчан

Сурначоў «На сурмах баравых» Выдавецтва БССР.

свайой узнёслай гнеўнай песняй, граючы на баравых павучых сурмах роднай Беларусі. «На сурмах баравых» — гэта другі па ліку зборнік маладой беларускай паэзіі (пасля кніжкі Кастуса Кірэнкі «Ранак ідзе»), што выйшла з друку пасля вайны. Ён сведчыць аб росце нашых маладых паэтаў, творчасці якіх умужыла на франтах Айчынай вайны.

Тут і суровыя, прапахлыя чадам і крывёю дні чэрвеньскага і ліпенскага адступлення, калі, як слёзы, раняла буйнае зерне пераспялае жыта, дзе ляжаў забіты нямецкаю куляю таварыш, а над ім абсалытна «слукія краскі, абсалены кол-лас схліўся да каскі».

Ляжыць ён, як віцязь, У стопацным жэце. Мачі спаткаецца, — Ён не кажыце.

(Верш «У стопацным жэце», 1941 год. Заходні фронт).

Тут і зваёныя зма, у якую мы абаранялі маш — Маскву. Замятая ім шляхі, масты, Беларускіх раўнін завая...

Месяц ранены знік у кусты, А буран у палях шалее.

(Верш «Месяц знізіўся...».)

Паэт прысягаў на вернасць радзіме і ў няжылых палыных стэпах пад Сталін-градом:

Радзіма! Далекія нівы без краю, І ластавка гнёзды над хаткай май... Не знаю, калі цябе зноўку спаткаю, Калі я тваёю прабоўду прышоў.

Толькі дзе-б пі быў паэт — ці ля мазана гліняных, ці над раздольнаю Волгаю, ці ў Кахетэй, якая яму, хвораму, раненаму, «нясла віно і мёд ахоча», ці там, дзе плакала прад ім наўзрыд палтаўскай крыві, дзе «казачка цёплым каймаком гасціна частавала, аялоткі расчыняла дом, як сына абымала», — аконны спеў Міколы Сурначова заўсёды журніўся аб айчыне, аб Беларусі.

Слова паэта гучала з вялікаю вераю ў суджаны час, калі ветла ўсміхнецца Перамога на род

СУПРОЦЬ СХЕМЫ І СПРАШЧЭНСТВА*

У выданым надрукаваным у газеце «Літаратура і Мастацтва» артыкуле «Выхаванне мастацкага густу» М. Керзіна гаворыць, што з багатай і рознастайнай культурнай спадчынай мастак можа браць што хоча. Ён толькі павінен лічыцца з запатрабаванымі нашай эпохі, з асаблівасцямі нашага сталёва-стальнага сацыялістычнага рэалізму. Далей Керзіна зазначае, што ў сучасны момант ідэйны бок мастацтва не з'яўляецца дыскусійным пытаннем. Галоўныя спрэчкі вядуцца няконт эстэтычных, фармальнага боку.

Трэба разабрацца ў першую чаргу, што трэба разумець пад густам — значае Керзіна, што з'яўляецца безумоўнай адзнакай сацыялістычнага рэалізму, які яго якасці?

Адказаў, з чым усё згодны, гэта тое, што лепшыя майстры мінулых эпох былі бездакорна пісьменнымі. Але тут-жа Керзіна лічыць патрэбным растлумачыць спрэчкі, на яго думку, разуменне — «пісьменнасць».

Мастакі нібы будуць вавілонскую вежу і ніяк не могуць згаварыцца. Іх тэрміналогія «імпрэсіяністычная». Заўсёды, і цяпер, і ў мінулым карысталіся пэўнай тэрміналогіяй, і ў такіх тэрмінах, як «рысунак», «форма», «аб'ём», «малюнічасць» і інш. людзі ўкладалі розны змест у залежнасці ад іх густу. На гэтай падставе немалымі пагадзілі імпрэсіяністаў з перасоўнікамі.

Керзіна імкнецца ачысціць тэрміналогію ад імпрэсіянізму, разумеючы пад імпрэсіянізмам штосці паверховае, лёгкадушнае, што не мае ні формы, ні зместу.

Каштоўнасць імпрэсіянізму і значны ўплыў яго на мастацтва сучаснасці агучылі вядомыя. Дзякуючы імпрэсіянізму ўзбагаціўся жыццё такіх майстроў, як Сурыкуў, Рэпін, Сяроў.

Але імпрэсіянізм Керзіна для развіцця яго кашчэпнік вярнуў, і ён вырашаў папярэдне разлічыцца з ім. Што-ж гаворыць Керзіна?

Імпрэсіянізм — гэта не рэалістычная. Гэтае палажэнне вынікае ў яго з тае думкі, што нібы асноўнай мэтай імпрэсіянізма было адмаўленне рысунка.

Для тых творчых задач, якія ставіў перад сабой імпрэсіянізм, зусім не патрабаваўся рысунак тыпа Гольдсберна, Дзюрава. Паказваць сонечны трапяткі матыву, альбо багаты святлом куток прыроды проста немалым такім сродкам. Задача імпрэсіяніста была пэўная: — адчыніць для жыццёва шырока дзверы ў плыню, да святла, да сонца, да тых уражанніў прыроды, якія ніяк не ўкладваюцца ў застылы колер і формы акадэмічнага характару.

І аднак, нягледзячы на гэта, у іх былі своеасаблівыя рысункі на формах, у іх было аморфных, незразумелых вобразаў, які адлюстроўвалі свет поўнакаштоўнымі мастацкімі сродкамі, такім якім ён ёсць.

Трэба ўлічыць, што заснавальнікам імпрэсіянізма былі найвыдатнейшыя рэсультаты іх карціны маюць не толькі дапаможную ролю; яны стаяць побач з класічнымі творамі сусветнага мастацтва. Прыгадаем тамашніцкі Дзюга, партрэт артыста Самары і «Купальніцу» Рузана, прыгадаем зарысуючы Тулуз-Лотрека, прыгадаем Одуарда Манэ і, нарэшце, перлы Крамова. І гэтыя людзі «гаварылі» рысункі? Штосці не відаць па іх творах.

Што-ж датычыцца завяпацца іх мастацтва, дык гэта ўжо другая справа. У эпоху прамысловага капіталізма адбыўся ўсеагульны заняпад мастацтва.

Наступныя эксперыментатары запачылі ад імпрэсіянізму толькі яго эмпірычны бок, адкінуўшы некаторыя моманты аптычнага змяшання адценняў, адкінуўшы галоўнае: — непасрэднасць успрыняцця. У выніку з'явіўся пунтэлізм, чыста разумовае, умоўнае, дэкарацыйнае мастацтва.

Заняпад мастацтва гэтай эпохі прывёў і да другіх часта фармальніцкіх плыняў: экспрэсіянізму, кубізму, супрэматызму і г. д.

Керзіна, як гэта ні дзіўна, у гэтым пытанні таксама міжвольна трапіў у лагер такіх крытыкаў, якія адмаўляюць каштоўнасць імпрэсіянізма.

Імпрэсіянізм каштоўны не толькі тым, што ўзбагаціў адчуваннем святла, колера і паветра наша мастацтва. Свайм творчым металам ён паказаў, што для адлюстравання назвакоўнага свету ёсць яшчэ адзін шлях, які з'яўляецца абавязковым пры стварэнні любога мастацкага твора, што прэтындзе на сучаснасць.

Німа патрэбы пісаць у партрэце твар і паджаа адным і тым-жа спосабам. У Малініна твары баб, якія твараюць, напісаны так, як пішучы твары сянчу на абразе. Аднак, якія глыбы сарфанаў цалкам пасуюць да гэтых твараў. Інакш, маючы іх цяжка было б заўважыць у гэтай віхуры фарбаў. В. Сяроў вярнуў, інтэр'ер, рукі малыхаў як імпрэсіяніст. Тое-ж самае рабіў і Рэпін у сваіх пераўвядзеных эцюдах да дзяржаўнага савета. Значнае пластычнай анатоміі, як бачыце, — не перашкодзіла ім рабіць гэтыя смелыя крокі.

Ці трэба было імпрэсіянізму браць што-небудзь ад рэалізму? Недаручнае пытанне! Дзі заснавальнікі імпрэсіянізма самі былі буйнымі рэалістамі, якія, нягледзячы на абмежаванасць іх тэматыкі, далі рэалізму яшчэ адну новую творчую мажлівасць.

Паміж інымі, іх творчы метад не дрэн на скарыстаў ішоў мастакі пры вырашэнні вялікіх ідэйных задумаў. Нам добра вядома, якую высокую ацэнку атрымалі тая твора, як «Калгаснае святло» С. Герасімава і «Сенакс» Пластава.

Выпадкі няправільнага выкарыстоўвання культурнай спадчыны вядомыя былі рэней, ёсць яны і цяпер. Асобнымі мастакамі брацца які-небудзь прычым. Гэты прычым робіцца ўніверсальным, каб за м лёгка было схваць сваю малаліпеннасць. Але гэта ўжо спрэчка пра густы, а творы спекулятыўнага характару да нашай тэмы дачынення не маюць.

Праць-жа за выхадны пункт для раскрыцця сацыялістычнага рэалізма некаторы з'явіў адсталасці ў элементарных навыках пасобных мастакоў, якія не атрымалі школы, больш чым смешна.

Выразная, зразумелая тэрміналогія Керзіна, калі ён пералічвае тыповыя для сацыялістычнага рэалізму адзнакі, не дапамагае прымірыць імпрэсіяніста Трубецкага з натуралістам Залеманам, які не разумеюць адзін аднаго. Кожны меў аб'ектыўныя веды, кожны адчуваў прапоруцы, кожны ведаў пластычную анатомію і кожны пасвойму імкнуўся быць максімальна выразным.

Адна фармальна тыповая асаблівасць (адзнака), уласцівая ўсім твораў вялікіх майстроў рэалістычнага мастацтва, — гаворыць Керзіна, — гэта іх рэалістычная пісьменнасць, адлюстраванне навакольнага свету на падставе вучыння законаў прыроды.

Зрабіўшы гэтак «наваходніцтва», Керзіна яшчэ больш удакладніў вышэйказанае, заўважыўшы, што рэалістычная пісьменнасць мастака, гэта падкрэслена намі — гэта не мастацтва, гэта накіраванне аб'ектыўнага ведаў.

Вядома, рысунак, як творчы працэс, як мастацтва аб'ектам выкладання быць не можа. Не трэба таксама бітцаць школьны час, стадыю практыкаванняў, набыванне элементарных звычак, без якіх нявогул не існуе творчай работы, са стадыяй прафесійнай, калі гэтыя прыёмы робіцца звычкамі і пераадоленне іх ужо не тэрміновы свабоднага творчага працэсу.

Адсюль не трэба рабіць высновы, што няма такіх дысцыплін, хадзі і не зусім дакладных, якія ў час школьнай стадыі не спрыялі б развіццю мастацкага густу. Яны ёсць — гэта гісторыя мастацтва, эстэтыка, вучыццё культурнай спадчыны, наведанне музеяў і г. д.

Наогул-жа Керзіна вельмі нязначнае месца ў сваім артыкуле аддае пытанню выхавання мастацкага густу. Ён забывае, што не толькі мастакі — правядзікі мастацкага густу, — гэта не ў меншай ступені і справа крытыкаў, педагогаў. Мастацкае выхаванне павіна пачынацца са школьнай лавы, замалоўвацца ў самі, ў асяроддзі сяброў і таварышоў.

Аднымі мастакі не справіцца з гэтай ганаровай задачай — перамагчы адсталасці і коснасць у разуменні мастацтва, што мае месца і сярод нашай інтэлігенцыі.

Выпадак ці назарок Керзіна ў сваім вялікім артыкуле зусім не гаворыць аб натуралізме, тэндэнцыі якога ў аснове сулярыцкае рэалізму. А натуралізм таксама будзе сваё быццё на аснове грунтоўнага, дэталёвага вучыння прыроды.

Дзе-ж гэтыя межы? Якога памеру гэты забаронены зона для мастакоў-навагараў? — Гэтыя межы, — гаворыць Керзіна, ёсць рэалістычная пісьменнасць, якая сама-па сабе яшчэ не мастацтва. Уносім прапоруку і ў гэты тэзіс.

Прапоруцы, правільнае размеркаванне святла і ценю, вучнёўскі рысунак — гэта не рэалістычная пісьменнасць, а проста пісьменнасць. Гэта тое, што мастак набывае на школьнай лаве, гэта толькі папярэдні ўступ да творчых спраў.

Рэалістычная пісьменнасць значна шырэйшая і глыбейшая. Досыць параўнаць яе з пісьменнасцю натуралістаў.

Натуралізм і ёсць галоўная плынь, якая не спрыяе развіццю мастацкага густу. Гэтыя пратэктывы, нягледзячы на любоў іх да надрабязнасці, не перадаюць правільна і аб'ектыўна навакольным свет.

Досыць успомніць, як вырашай партрэт Веры Дулавай у свой час Васільі Якаўлеў і на апошняй выстаўцы Канчалюўскай.

Першы не знашоў нішага шляху, які паказваў саветскую арфістку ў стылі мастака напалеонаўскага перыяду.

Гэта — музейны жыццё — рэстаўраваны, які выдае сябе за рэалістычна. Гэты жыццёвы ніякі дачыненні да фармавання метада сацыялістычнага рэалізма не мае.

Вядома, Канчалюўскай даў партрэт больш сучасны нашай эпосе, прэстыж, каларыты, жыццёвыя дэталі. Якаўлеў рысунак, іякімі і інш. завочу значна лепш Канчалюўскага, але першаму не хапае толькі аднаго — рэалістычнай пісьменнасці. Не падыходзіць старая мяк да новае віно.

Рэалізму не досыць пісьменнасці школьнай, яму патрэбна пісьменнасць творца! Гэта тая пісьменнасць, якая ўласціва ўсім мастакам, што паспяхова перамаглі ўсе цяжкасці школьнага перыяду і выйшлі на ўласную творчую дарогу. Творчая ініцыятыва заключаецца ў тым, каб умець вылучыць тыповыя з навакольнага жыцця, крытычна выкарыстоўваць культурную спадчыну, усялякі раз па новаму прыстасоўваць аздабыты жыццёвае тэхнікі, падыходзячы па-рознаму да выяўлення рознастайных з'яў жыцця.

Нельга гаварыць, што калі мастак індывідуальны ў сваёй творчасці, дык ён не адпавядае задачам, якія ставіць перад ім народ і наша сацыялістычная эпоха.

Творчая свабода зусім не цягне за сабой імпрэсіянізм. З аднаго боку Керзіна дазваляе мастаку эксперымент, але агаварыцца, што гэта дазваляецца ў межах рэалістычнай пісьменнасці. Але зусім незразумела, чаму мастак павінен быць непрымаючым, непрафесійным?

Керзіна баіцца, як-бы чаго не выйшла. Імкнецца — кажа ён, — пакажыце сваю індывідуальнасць, але толькі ў межах рэалізму.

Ніяк не турбуецца Керзіна з гэтай прычынай. Выходзіць за межы рэалізма няма чаго, бо не няма. Толькі натуралістычны і фармальніцкія школы дайшлі да свайго тупіка, аджылі свой век. Сацыялістычны рэалізм дае бязмежныя мажлівасці мастаку, рухае мастацтва наперад. Дыянацы сацыялістычнага рэалізма шырэй значнага рэалізма.

Рознастайнасць і глыбокая ідэйнасць нашай тэматыкі пры свабодным развіцці творчай індывідуальнасці мастака, пры магчымасці ўсебакова вучыцца навакольным свету, — усё гэта спрыяе росквіту мастацтва Сталінскай эпохі.

Л. ЛЕЙТМАН.

Выстаўка ў Пінску

У пінскім абласным ДOME народнай творчасці адкрылася выстаўка выяўленчага мастацтва.

На выстаўцы, у асноўным, прадстаўлены працы студыяў, якія вучаюцца пры ДOME народнай творчасці, а таксама працы мастакоў-самавукаў.

Сярод экспанатаў выстаўкі ёсць працы, выкананыя маслам, алоўкам, вугалем, акварэлю і пастэллю.

Студыя І. Немагай прыйшоў у студыю без элементарных ведаў па рысунку. За кароткі прамежак часу ён зрабіў значныя поспехі, аб чым сведчыць яго партрэт бабулі ў пухавой хустцы, які выкананы каліграфічным алоўкам. Цікавы таксама яго нацюрморт пастэллю.

Выстаўі свае работы К. Казелка (Давід-Гардак). Ён рысуе пяром. Казелка цікавіцца гістарычнымі тэмамі. Ім напісаны карціны: «Нашэце барбары», «Татарскія арды». Гэта закончаныя батальныя карціны, зробленыя з вялікім густам.

К. Казелка таксама рабіў на дрэву. Яго скульптурныя работы «Кутузаў на капе» і «Віязь», здэлюючы удалым выкананнем. У кампазіцыйным вырашэнні бярэць увагу дзве карціны Я. Коўкі (Луіінец): «Сляды нямецкіх барбарыў» і «Мацярыва».

Хатняя гаспадыня А. Выгоўскага (Пінск) прысудала на выстаўку дзве работы. Яе работы ўражаюць дэкарацыйным вырашэннем кампазіцыі і малюнічасцю рысунка.

З рысавальчыкаў студыі вылучаюцца Г. Харошча і А. Баханюк. Партрэт дзяўчыны, намалёваны Харошча, дасканала па форме, рэальны па сваіх лініях і багата фактурай. Баханюк прадставіў на выстаўку партрэт партызанкі ў зімовай вопратцы і нацюрморт, зроблены алоўкам.

Самавучка-гравер Штановіч паказаў свае работы — гравюры па дрэву. Сярод іх вылучаецца тонка зроблены партрэт таварышы Сталіна. Заслугоўваюць увагі таксама і рысункі: «Ля кастра», «Пасля карнай экспедыцыі» і іншыя.

Прафесійналы мастак Рубановіч з горада Іванава прывёз на выстаўку пейзажы. Яны лірычна прачульны і цікавыя. Партрэт дзючыны вабіць дасканалым паказам карунак і прыгожай афарбоўкай валасоў. Вобраз палешука таксама ўдаўся мастаку.

Уражае сваімі працамі сагнацаці-давы С. Кузьміч. Жыжар вёскі Іванаўскага раёна, ён зусім не ведае законаў і прычын паў прафесійнага мастацтва. Аднак, Кузьміч гэтак тонка падыходзіць да адлюстравання пейзажа, удаля і праўдзіва яго паказвае, што здаецца, яго накіды алоўка — справа рук сапраўднага мастака.

Тав. Шурык прадставіў рамы-інкрустацыі па дрэву з беларускім арнамантам. Ён таксама напісаў акварэлю прыгожым малюнікам Іванаўскага раёна.

Адзначаны на выстаўцы народнай творчасці ў Пінску мастак-самавука тав. Пуляхаў даў на выстаўку партрэты, пейзажы, зарысуючы, нацюрморт. Работы мастака значна ўважліва вышэй за астатніх прыгожых сваім малюнічым вырашэннем карціны «Хата над вадой» Давід-Гардак.

У цёмных тонах пададзены нацюрморт «Пасуда». Прыгожы і партрэт сына аўтара.

Выстаўку ўпрыгожвае надзвычайна добра выкананы партрэт таварышы Сталіна, зроблены мастаком Аляксандрам Лазуціным.

Выстаўка дае толькі элементарнае ўяўленне аб тых народных талентах, якія ёсць у Пінскай абласці.

Р. МЕЛЯХ.

г. Пінск.

Заслужаныя артысты БССР М. Сокал і Ю. Арончык.

Фота Г. Бугаенкі.

ВЯРТАЮЧЫСЯ НА РАДЗІМУ

Пяць год дзяржаўна Яўрэйскі тэатр БССР знаходзіўся ў Сібіры, далека ад роднай Беларусі. Некалькі тысяч кісяметраў аддзялялі нас ад Мінску. Нягледзячы на тое, што нац тэатр у гады вайны быў адарваны ад сваёй радзімы, калектыў тэатра заўсёды адчуваў увагу і клопаты партыі і Беларускага ўраду.

У Новасібірску, дзе тэатр апынуўся ў першыя дні Вялікай Айчыннай вайны, адчуваўся вялікі цяжкасці ў працы. Тэатральнай маёмасці не было. Давялося ўсё пачынаць спачатку.

Па памяці былі адноўлены п'есы, нотная аб'іектыва. Начавя рабіліся дэкарацыі і гарнітуры.

Дапамога з боку партыі і саветскай грамадскай Новасібірска і вялізнае жаданне калектыва захаваць тэатр, які важную адзінку мастацтва Беларусі, дапамаглі пераадолець усё цяжкасці, якія стаялі перад намі.

У атмасферы цёплай творчай дружбы з калектывам Новасібірскага тэатра кожна глядача, з якім мы падзялялі сэнцічужыя пільноку, яўрэйскі тэатр здолеў у першы перыяд аднавіць свае стэрныя спектаклі і паказаць іх новасібірскаму глядачу.

Цікавае да тэатра ўзрастае з кожным новым спектаклем. Велізарная прага глядачоў Сібіру да тэатральнага мастацтва нахлянула нас у працы. Былі адноўлены і паказаны наступныя спектаклі: «Бар-Кохба» — гістарычна-гераяіна драма саветскага пісьменніка С. Галкіна, п'еса, якая адлюстраввае барацьбу народа за сваё адзінчэе права супроць прыгнятальнікаў-рымлянцаў, «Тэўе-малочык» і «Зачараваныя краўцы» — творы яўрэйскага класіка Шолома-Алейхэма, які з сумным гумарам малюе ў іх гора і радасць народа, музычныя спектаклі А. Гольдфадэна «Чараўніца», «Сулаліф» і іншыя.

У другі перыяд тэатр працаваў над новымі спектаклямі. Сярод іх трэба адзначыць «Музыка» С. Галкіна — твор аб тым, як гінулі таленты ва ўмовах царскага бяспраўдзя, «Без віны вінаваты» — А. Астроўскага, «Помста» І. Левіна — сучасная п'еса аб Айчыннай вайне, «200.000» Шолома-Алейхэма, «Капрызіяна нявеста» Д. Брушніна і другія. Які раней, змагаючыся з усякага рода правамі тэатральнай нацхлылісці, творцы калектыву тэатра ў сваіх далейшых

пошуках імкнуўся захаваць і збергаць прычыны раскрыцця ідэйнай накіраванасці твораў, раскрыцця багатага нутранага свету вобразаў, прыгожасці іх духу.

Перад тэатрам стаялі задачы стварэння такіх твораў аб нашай саветскай рэчаіснасці, якія б сапраўды хвалявалі глядача, а таксама пастановак класікаў яўрэйскай літаратуры Мендэля, Шолома-Алейхэма, Пераца і класікаў іншых народаў.

Такія п'есы, як п'еса Галкіна аб паўстанні ў Варшавскім гета і Пінчэўскага аб яўрэйх-парызанах, «Прынц Рэубену» Бергелёсона і «Якаў Свэрдлоў» Дзюла ма-гл-б зрабіць добры ўплыў на далейшы творчы рост калектыва.

За час прабывання яўрэйскага тэатра ў Новасібірску ён прарабіў вялікую працу ў галіне канцэртных выступленняў сярод раненых байцоў і афіцэраў у шпітальных і частях Чырвонай Арміі.

У гады вайны брыгада артыстаў тэатра ў складзе заслужаных артыстаў БССР М. Моіна, М. Сокала, А. Трэпеля і артыстаў С. Сонкіна, М. Рудзенскага, М. Фрыдман, М. Арошкер, Э. Арончык, Р. Гурэвіч, Т. Рышэра, Р. Эльмана, М. Церашквіча, Р. Корзіна і Т. Шафера выязджала на Заходні фронт для абслугоўвання часцей Чырвонай Арміі.

На працягу 68 дзён работы на фронце было дадзена 104 канцэрты. У праграму франтовай брыгады ўвайшлі песні, танцы, аднаактовыя камедыі і кабарэты.

Вялікае ўражанне ад прабывання на фронце сярод байцоў і афіцэраў І-й Пявэравай і 10-й гвардзейскай арміі зрабіла свой плённы ўплыў на актараў. Гэта дапаможа нам у рабоце над вобразами саветскай вайны.

У гэтым годзе тэатр скончыў свой апошні сезон у Новасібірску і згодна рашэння Урада Беларусі ў верасні 1946 года вяртаецца зноў у родны Мінск, дзе з новым творчым запалам будзе працаваць на добрую нашу радзіму.

Ю. АРОНЧЫК, М. СОКАЛ, заслужаныя артысты БССР.

Абмеркаванне спектакляў Баўройскага абласнога драматычнага тэатра

У Мінску скончыў свае гастролі Баўройскі абласны драматычны тэатр. Гэтымлі адбылося абмеркаванне пастановак, якія паказваў тэатр глядачу сталіцы. Было адзначана, што тэатр за кароткі час свайго існавання дабіўся значных творчых поспехаў.

У такіх пастаноўках як «Лісічкі» — Л. Хэліман, «Праўда добра, а шчасце лепша» — А. Астроўскага адчуваецца жаданне аднавіць ігры артыстаў, умелы падпарадкаваць лінію раскрыцця вобразаў выяўленню задуму рэжысёра. Цікава зроблены вобразы Бердзі — артыстка А. Халіна («Лісічкі»), Барабашвай — артыстка Р. Грудз («Праўда добра, а шчасце лепша») і Луіза — артыстка В. Пятрова («Здрада і каханне»). Але актры тэатра не заўсёды спраўляюцца з ролямі і не заўсёды ствараюць зместоўныя сцэнічныя вобразы, напрыклад, роля Фердынанда — артыст М. Пайгравіч, роля лэдзі Мілфёрд — артыстка Н. Вінтоўкіна у спектаклі «Здрада і каханне».

Будзь адзначана, што тэатру ў свой рэпертуар трэба ўключыць п'есы на тэмы аб сучаснасці. Работа над вобразами саветскіх людзей дасць магчымасць акторму глыбей вучыцца жыццю, наглядзець за жыццём людзей, якія яны павіны іграць на сцэне. Гэта будзе садзейнічаць далейшаму творчаму росту актара, будзе садзейнічаць вызначэнню яго пэўнага творчага вобразу.

Аўтар паказвае пры дапамозе кантрастнага вобраза Максімава сапраўдны шлях да шчасця і славы. Тое, аб чым так марыў Бароўскі, Максімаў атрымоўвае нават не думачы аб гэтым. Усе яго думкі і здольнасці накіраваны да таго, каб яшчэ маней быць ворага і гэтым наблізіць час перамогі. Яго жыццё — гэта гарніне, творчасць. У канцы п'есы, як прызначэнне яго заслуг, талента, камандзірскай спеласці, пададзена сцэнка перадачы Максімаву чырвонасцяжнай часткі не былым камандзірам Харытанавым, які атрымаў новае прызначэнне.

Аб пагрозе зазнаўства, галавакружэння ад поспехаў неаднаразова папярэджаў таварыш Сталін. П'еса Лаўрэнава з'яўляецца жывым дакументам вайсковых гадоў, які іскрава ілюструе важны момант большавіцкай маралі.

Слаўныя саветскія маракі рабілі цуды харобасці на франтах Айчыннай вайны. Іх бесстрашныя подзвігі застануцца незаўсёды ў сядомасці людзей, як бліскучы прыклад высокародства і самазхварэння служэння Айчыне. Але не адной харобасцю заваявана перамога. Войны-большавікі добра разумелі гістарычнае значэнне жорсткай вайны. Гэтае разуменне так выказана словамі Харытанова:

«Адной харобасцю доўга дзейнасцю нам нічога не ўчыць, калі разам з ім у нас не будзе жыць воля байцоў, розум большавікоў, гонар воінаў».

П'еса Лаўрэнава «За тых, хто ў моры» — цудоўная старонка вялікай запяці Айчыннай вайны, якая ўвекваевае жыццё, геарычныя ўчынікі саветскіх маракоў.

Н. ПЕРКІН.

„ЗА ТЫХ, ХТО У МОРЫ“

Советскі чалавек заўсёды захоўвае сваю сутнасць, незалежна ад таго, носіць ён рабочую вопратку, нехацінскі шыбель, або афіцэрскае кіцель маракі. Асаблівасці «прафес

Календар літаратуры і мастацтва

РОБЕРТ БЕРНС

(Да 150-годдзя з дня смерці)

Споўнілася сто пяцьдзесят год з дня смерці Роберта Бернса (1759—1796 г. г.). Творчасць вялікага народнага паэта Шатландыі перажыла свой час. Перадае чалавечта заўсёды шанавала і шануе памяць аб ім. Карл Маркс высока цаніў яго сатыры і лірычныя вершы. Ляфарг у сваіх «Успамінах аб Марксе» піша: «Дантэ і Бернс былі яго любімымі паэтамі. Ён быў цэлым задаволены, калі яго дачка чытала ўслух сатыры або спявала рамансы шатландскага паэта».

У сваіх сатырах Бернс з усёй палыманасцю выступае супроць багачаў і арыстакратычнай знаті. Адначасова паэт заўсёды верыў у светлую будучыню чалавечтвы. Гэта вера вынікала з упэўненасці, што сіла народа невечарна і непераможна. Дзю бясмерця народа ён аскрава выявіў у выдатным вершы «Джон-Ячменнае зерне». На ячменнае зерне разгневаты караці і рашылі загубіць яго. Яны загадалі яму выпакіць сахой магілу, засыпалі яго зямлёю. Але дарэмна: вясной яно прарасло з зямлі. Джона зрэзалі сярпом, білі шапамі, пагарзілі на дню змрочнай студзі. Мельнік без жалю расцёр яго сэрца каменнямі. Потым яго кінулі ў кіпячы кацёл. Але Джон бясмертны.

Французская рэвалюцыя была для Бернса, выдатнага народнага паэта і гуманіста, падзей вялікага значэння. Ён апеў яе ў вершы «Дрэва волі». Дрэва волі—гэта дрэва жыцця.

Цёмныя сілы рэакцыі, войскі інгвернтаў, якія імкнуліся задушыць рэвалюцыю, паэт называе прагнай зграяй гончых сабак. Ён радаваўся, што іх справа не ўдалася. З горкім дакорам гаворыць паэт аб сваёй радзіме.

Творчасць Бернса буйная з'ява ў гісторыі сусветнай літаратуры. Бернс любіць шануюць як геніяльнага паэта.

Акрамя С. Маршака, у савецкі час Бернс перакладаў Э. Багрычкі, Т. Шчэпкіна-Купернік. На словы Бернса напісалі музыку савецкія кампазітары Шастаковіч, Кабалеўскі, Хрэнінкі. Вершы шатландскага народнага паэта чытаюць мільёны савецкіх грамадзян. Гэта любоў да Роберта Бернса тлумачыцца тым, што ва ўсёй яго творчасці—і ў сатырах, і ў гострых, трапных эпіграмах, і ў вершах, у якіх апыяваецца родная краіна, і ў лірыцы—усюды адчуваецца гая магутная народная сіла, якую ён сам параўноўваў з бясмертным ячменным зернем.

М. МАРОЗАУ.

ФРАНЦ ЛІСТ

(Да 60-годдзя з дня смерці)

У гісторыі музычнага мастацтва сустракаліся асобы, імя якіх стала імем назойным, імем, якое з'яўляецца ўвасабленнем вяршыні гэтай галіны мастацкага майстэрства. Такім увасабленнем найвышэйшай дасягнутасці ў галіне крыячэйшай ігры быў Нікола Паганіні, у галіне жаночага спеву—Аліна Паці.

І вось такім-жа увасабленнем вяршыні фортапіянага выканаўчага мастацтва з'яўляецца незвычайная асоба Франца Ліста. Нельга, вядома, адмаўляцца, што значэнне Ліста выходзіць далёка за межы фортапіянага майстэрства. Ліст—асоба надзвычай усебаковая. У ім сцісліся і непаўторны піяніст, і вялікі кампазітар, і значны дырыжор, і вядомы педагог, і буйны музычны пісьменнік, і глыбокі музычны крытык, і палыманы прапагандыст новых кірункаў у музычнай творчасці. Але, разглядаючы ролю і значэнне Ліста ў музыцы, на першы план усё-ж трэба паставіць яго, як піяніста.

Гэтым тлумачыцца той факт, што да 36-гадовага ўзросту мы бачым у Ліста параўнальна мала арыгінальных твораў—ён у гэты перыяд аддае перавагу фортапіянай транскрыпцыі. Загым надыходзіць перыяд яго веймарскай дзейнасці—узмоцненая кампазітарская творчасць, напружаная педагогічная і музычна-публіцыстычная работы.

Паводле аб'ёму кампазітарскай спадчыны наўрад ці знойдуцца падобныя да Ліста. Ён пакінуў звыш 1000 опусаў—у тым ліку велізарную колькасць фортапіянных і радкашотных сімфанічных твораў, каля 75 п'ес; духавая музыка—месы, араторыі. З іх самае буйнае значэнне мае зноў-такі яго багатая фортапіянная творчасць. Ліст

першы раскрыў шчырыя магчымасці піяніста, і ў гэтым яго галоўная заслуга. Лістаўскія творы нараджаліся імяна на клавиатуре. Гэтым і тлумачыцца характэрная рыса фортапіянай тэхнікі лістаўскіх твораў, якая заключаецца ў тым, што нават самыя складаныя тэхнічныя эфекты заўсёды напісаны ім гэтак «пінжэтычна», заўсёды «лягчай у п'яльцах», што ханя часта і патрабуюць ад выканаўца дэтэлявай трэніроўкі, усё-ж ніколі не з'яўляюцца чымсьці «непераадавальным».

Ліст бясмертны і як вялікі педагог. Ён быў аўтарам мноства каштоўных музычна-крытычных артыкулаў і брашуры. Ён адыграў буйную ролю, як палыманы прапагандыст новых плыняў у музычнай творчасці.

Ліст у прыватнасці надзвычай цікавіў рускіх музычных жыццёў. Неаднаразова, наведваючы Расію ў час сваіх канцэртных падарожжаў, ён быў бліжэй да сучасных асаблівасцей рускай кампазітарскай творчасці, чым у перыяд свайго першага пераезду ў Пецярбург у час першага пераезду «Русляна і Людмілы» ён адразу ўсё ўсебакова ацэніў гэтай оперы. Ён стварыў бліскучую фортапіянную транскрыпцыю «Марша Чорна-мора» і «Лезгінкі», вядомаму транскрыпцыю «Салаў'я» Аляксеева.

Напавненне (а часамі перанапавненне) лістаўскіх твораў віртуознасцю, з'яўлялася і з'яўляецца прычынай шматлікіх крытычных напад на творчасць Ліста.

Але нягледзячы на ўсе завагі крытыкі, да сённяшняга дня канцэртныя праграмы ўсіх піяністаў заўсёды з'яўляюцца бліскучай музыкой Франца Ліста.

У. А. ЗАЛКІНД.

РОБЕРТ ШУМАН

(Да 90-годдзя з дня смерці)

Роберта Шумана цяжка параўнаць з другімі кампазітарамі першай паловы XIX стагоддзя. Ён рамантык, але яго рамантызм спеваабліваў. У яго музыцы няма нічога падобнага да настроў Шапана, у ёй няма сардэчнай прастаты шубертаўскай мелодыі. Нейкім цяжкім адчуваннем, задуменнасцю і нейкай незразумелай трывожнасцю паявае ад яго музыкі. Нават там, дзе музыка мае нібы танцавальны, нібы радасны характар—гэта толькі выпадковае ўсмешка несапокайнага пакуніка.

І сапраўды, жыццё Шумана—суцэльная лінія барацьбы і пакут. Раней барацьба з бацькамі за абранне прафесіі, затым барацьба за любоўную жанчыну, пазней барацьба за свае погляды ў мастацтве, нарэшце, безнадзейнае змаганне з хваробай.

Багатая музычная спадчына, якую пакінуў Шуман, надзвычай рознастайная. Ён лісаў творы фортапіяныя, ваякальныя, камерныя, сімфанічныя, кантаты, араторыі, оперу, музыку да драматычных п'ес і г. д. Шуман, што ў юнацкія гады марыў аб кар'еры піяніста (якой перашкодзіў параліч рукі ў выніку надзвычай умоўненай фортапіянай трэніроўкі), асабліва любіў фортапіяна. Гэтым спрыяла таксама і тое, што Шуман ажаніўся з выдатнай піяністкай Кларай Вік, дачкою яго педагога. У фортапіянай творчасці Шумана асабліва

ва ярка выявіўся, гэтак кажучы, «псіхалагічны» характар шуманаўскай музыкі. Шуман—майстра перадачы ў музыцы псіхалагічных характарыстык. Ён умее некалькіх музычных штырхамі намальваць фантастычныя маскі «Давідабондэраў», даць накіды абрысаў Шапана і Паганіні ў «Карнавале», раскрыць душу ліцаў у «Дзічых снігах»...

Шуман адыграў значную ролю і як прагрэсіўны музычны крытык і публіцыст. Ён заснаваў у Лейпцыгу «Новую музычную газету», у якой заўзята абараняў прагрэсіўныя плыні ў мастацтве.

Барацьба з уплывавай прэсай супроцьлеглага кансерватыўнага аддзялення, творчае напружанне, жыццёвая няўдача—усё гэта стала для Шумана і яшчэ больш шкодліва і такую хворай нервовай сістэме. Паступова ў яго развілася цяжкая псіхічная хвароба, ад якой Шуману ўжо не давалася ачуныць. Ён памёр у больніцы для псіхічна-хворых 29 ліпеня 1856 г. ва ўзросце 46 год.

Псіхіка Шумана надламалася, але яго ўзнёслая творчая адуванні засталася ўвекавечаным у яго геніяльных творах. Ён міжвольна з'явіўся увасабленнем імя-жа самім сказанага рамантычнага афарызма: «Розум памыліцца, пакуціць ніколі».

А. НАВУМАУ.

Стварыць філіял Саюза пісьменнікаў у Гомелі

(Ліст у рэдакцыю)

У многіх абласных цэнтрах у Брэсце, Мгілеве, Гродні—створаны і працуюць філіялы Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР. Неабходна такжэ філіял стварыць і ў Гомелі. На Гомельшчыне прадуць пачынаюцца паэты і пісьменнікі, якія друкуюцца ў абласным і цэнтральным друку: Іван Шамікін, Б. Лунькоў, Н. Парукаў, М. Даніленка, Б. Мінь, а таксама крытык М. Карпачоў.

Пітанне аб стварэнні ў Гомелі філіяла павіна зацікавіць Саюз савецкіх пісьменнікаў БССР.

г. Гомель.

Іван СТРЫЎ.

Рэдкалегія: Л. Александровская, А. Багатыроў, Г. Глебаў, П. Кавалёў, Якуб Колас, А. Куляшоў, А. Кучар (в. а. адказнага рэдактара), П. Пестрак, Г. Таран.

Друкарня «Чырвоны Друкер», Рэвалюцыйнае над. 12.

Спектакль «Цар Фёдар Іванавіч» у Рускім Дзяржаўным драматычным тэатры БССР. На здымку (злева направа): 1) Народны артыст БССР Д. Арлоў у ролі цара Фёдара. 2) Артыст А. Кістаў у ролі князя Шуйскага і артыст Е. Карнавухаў у ролі Барыса Гадунова. 3) Народная артыстка БССР А. Абуховіч у ролі царыцы Ірыны.

Фота Г. Бугаенкі.

„ЦАР ФЁДАР ІААНАВІЧ“

У трагедыі «Цар Фёдар Іванавіч» А. Талстога паказаны адзін з гострых драматычных момантаў гісторыі рускай дзяржавы. Гэта быў перыяд жорсткай барацьбы паміж двума групамі—прыхільнікамі старога і прыхільнікамі рэфарму. Па волі лёсу пасаджаны на царскі трон сын Івана Грознага Фёдар выявіў сябе незвычайным правіцелем. Гэта яшчэ больш узмаціла барацьбу груп, бо кожная з іх брала сабе за мату падпарадкаваць бязвольнага цара.

Сюжэт трагедыі і большасць вобразаў пабудаваны на гістарычным матэрыяле. Ужо адно гэта ўскладае вялікую адказнасць на тэатр, які ўзяўся за пастаноўку трагедыі.

Тут магчыма некалькі вырашэнняў трагедыі. Напрыклад, тэатр мо вырасціць спектакль з пункту гледжання асаблівасці трагедыі Фёдара. Асновай для гэтага можа з'явіцца ханя-б і тое, што Фёдар—вядомая гістарычная асоба і цэнтральная фігура п'есы. Такое вырашэнне зусім магчыма, але яно звужае-б увесь сэнс трагедыі і зменшыла-б да яе цікавасць сучаснага глядача. Тэатр пайшоў па другому шляху. Ён пашырыў рамкі п'есы і паказаў не толькі асабістую трагедыю цара Фёдара, але і трагедыю рускай дзяржавы, якую разбуралі супрацьпастаўленыя і бядоты.

Пры такім вырашэнні спектакля значна паглыбляецца не толькі трагедыя самога Фёдара, але і трагічна-барацьба двух груп, якія ўзначальваюцца Гадуновым і Шуйскім. Такім чынам, лёс кожнай дзейнай асобы ўплываецца ў ланцуг падзей дзяржаўнага маштаба.

У аснове спектакля ляжаць два галоўныя канфлікты, якія рухаюць усё дзеянне. Першы канфлікт— знешні, паміж групай Гадунова і групай Шуйскага. Другі—унутраны. Гэты канфлікт— у душы самога цара Фёдара, якому нададзены правы кіраўніка дзяржавы, кіраўніка, па натуре сваёй бязвольнага і ў той-жа час высока-роднага. Па сутнасці ў гэтай неадвядзенай барацьбе становіцца, якое займае Фёдар і яго чалавечая існасць заключаецца трагізм гэтага вобраза. Як-жа вырашае гэтыя два канфлікты рэжысёр?

У вырашэнні першага канфлікта вельмі многае залежыць ад размеркавання сіл двух процілеглых груп, якія вядуць барацьбу. У асноўным гэта размеркаванне рэжысёра зрабуй правільна.

З аднаго боку, мы бачым Івана Шуйскага (арт. А. Кістаў), чалавека простага, сумленнага, велікадушнага, гордага. А з другога—хітрага, жорсткага і недаверлівага Гадунова (арт. Е. Карнавухаў). Шуйскі-Кістаў—прывабы вобраз, які прыцягвае да сабе глядача ад першага свайго з'яўлення на сцэне. Свая галава, высокі лоб, сумленны і адкрыты твар, гордая постава і нізкі грудны голас— усё гэта стварае вобраз ўзвышанага чалавека. Ён нібыта увасабляе становіцца якасці, якія характэрны для рускага чалавека. Легка верыць у тое, што ён кіраўнік вялікай і магутнай групы ў дзяржаве. Рад сцэна-сцэна замарына ў Гадуновым, сцэна разрыву з царом і іншая праводзяцца Кіставым з вялікім хвалючым натхненнем.

Група Шуйскага, якая прадстаўлена на сцэне, не заўсёды знаходзіцца на ўзроўні

свайго кіраўніка. Першы выхад Шуйскага з групай зроблены моцна, запамінальна. Адчуваецца, што сіла і упэўненасць, якія характэрны для Шуйскага, перадаюцца і астатнім. У другой сцэне, у садзе Шуйскага, гэтага ўжо няма.

Барыса Гадунова рэжысёр трактуе агулам як прагрэсіўнага дзеяча, імкненні якога накіраваны на ўмацаванне рускай дзяржавы. Для ажыццяўлення гэтай мэты Гадуноў выкарыстоўвае любыя сродкі, таму вобраз паказаны і жорсткім і хітрым, іменна такім, якім ён быў вядомым ў рускай гісторыі. Аднак, актор не стварае пераканаўчага і праўдзівага вобраза Гадунова. У Гадунова-Карнавухава аслутнічае тая якасць Гадунова, якая дапамагла яму стаць на чале дзяржавы— воля і розум дзяржаўнага дзеяча.

Калі мы з неспадайнай цікавасцю сочым за барацьбай Шуйскага і Гадунова, дык у гэтым вялікая заслуга рэжысёра, які здолеў зрабіць гэтую барацьбу найбольш гострай і не даць Шуйскаму канчаткова перамагчы Гадунова.

Правая рука Гадунова—Луп-Клешнін, дзядзька цара Фёдара (арт. І. Рожба), зусім неподобны на Гадунова. Гэта грубы, цынічны, дзёржкі чалавек. Але яго знешня грубасць з'яўляецца для яго маскай, за якой хавае ён сваю хітрасць. Актор тонка, з пацудзім меры перадае гэтыя якасці Клешніна.

Цэнтральная фігура спектакля, за лёсам якой мы сочым з вялікай увагай, гэта цар Фёдар у выкананні артыста Д. Арлова. А. Талстой у абмалёўцы цара Фёдара амаль не адыходзіць ад гістарычнай праўды. Ён стварыў вобраз маладушнага, бязвольнага чалавека з слабым розумам, але які, аднак, валодае высокімі душэўнымі якасцямі. Гэта і лягла ў аснову сцэнічнага вобраза Фёдара.

Рэжысёр добра выкарыстаў асаблівасць актора Арлова—лірызм. Абодум і рэжысёр і актор—падзішлі да раскрыцця вобраза, беручы за аснову гэтую асаблівасць. І таму ўсё вобраз—лірычны, сардэчны. Нават у найбольш моцных момантах спектакля Арлоў накіроўвае хвалючана Фёдара па ўнутранай лініі. І толькі ў адным месцы, у сцэне разрыву з Гадуновым, гэта стрыманая ўнутраная барацьба і хвалючанае выражэнне навокі. З крыкам: «Я цар, або не цар!» ён кідаецца на стол.

Арлоў раскрывае ўнутраны свет Фёдара і паказвае барацьбу, якая адбываецца ў ім, чалавеку, які мае званне цара, але не мае ніякіх дадзеных для выканання гэтай цяжкай ролі. Арлоў паказвае, як у цара калі-ні-калі з'яўляецца жаданне завяць аб сваёй самастойнасці, напамініць усім, што ён сын Івана Грознага. Але гэта хутка змяняецца самацарствам, якое гэты асабістым сцверджаннем, што ён не здольны царавань.

Вобраз Фёдара вельмі складаны. Элементы камічнага і трагічнага ў ім пераплятаюцца гэтак шчыльна, што досыць зрабіць адзін недакладны крок, або гэст і ўсё вобраз гэтага чыстага, высокароднага чалавека можа быць парушаны. Даволі хоць на адзін момант паказаць яму сваю

нікчэмнасць, і ў гледача не застаецца спачування да яго. Але актор не робіць гэтага. Ён пераканаўча падкрэслівае маральную чыстату і бязмежную даверлівасць цара да ўсіх, хто абкружае яго— сябры гэта ші ворагі.

Нельга лічыць, што вобраз, створаны Арловым, не мае заган. Правільнай будзе сказаць, што Арлоў знаходзіцца на шляху да стварэння аднаго з найбольш складаных вобразаў сусветнай драматургіі.

Трэба ўказаць тут на дзве сцэны. Амаль што самая цяжкая сцэна ў Фёдара—першая, з стрыманым. Тут глядач павінен адразу інтуіцыйна адчуць рад якасці Фёдара, якія выяўляюцца ў дачыненнях да Ірыны, Гадунова, Шуйскага, а таксама і іншых якасці, якія раскрыюцца ва ўсёй п'янае значна пазней. З гэтага боку сцэну нельга лічыць сакам удачай.

У сцэне прымянення Шуйскага і Гадуновым, Арлоў увогуле правільна і цікава вырашае вобраз Фёдара, але ў момант, калі супраціўнікі спрачаюцца, герой застаецца па-за дзеяннем.

Не знаходзячы нідзе і ні ў кім праўды, цар Фёдар накіроўвае ўсе свае добрыя думкі і пакуці да Ірыны. Толькі з ёй ён можа быць шчырым. Ірына добра разумее яго. Яна ставіцца да Фёдара з вялікай чужасцю і каханнем. Здаецца, што гэта каханне не столькі жонкі, колькі маці, якая ахоўвае сваё дзіця ад нягод. Ірына—разумная і добрая жанчына. Яна добра разбіраецца ва ўсіх падзеях, якія адбываюцца вакол. Як жанчына з чутлівым сэрцам, яна абараняе Фёдара і выступае супроць адраджэння жорсткасці яго бацькі Івана Грознага.

Таму яна гатовая выступіць і супроць свайго брата Гадунова. Але як разумны чалавек і патрыёт радзімы, яна разумее, што толькі Гадуноў здольны стаць на чале рускай дзяржавы. Трагедыя Ірыны і заключаецца ў тым, што ханя яна і не згодна з Гадуновым, усё-ж вымушана прызнаць за ім права на цараванне. Роль Ірыны вельмі цяжкая для выканання, таму што аўтар даў ёй мала тэксту, але надзяліў вялікім унутраным жыццём.

Абуховіч пераканаўча даносіць да гледача рысы Ірыны толькі ў паасобных сцэнах (першы акт— у сцэне прымянення, другі акт— у гутарцы з Фёдарам пасля яго спрэчкі з Гадуновым). Ва ўсіх астатніх карцінах, асабліва ў сцэне сустрэчы з Гадуновым і ў фінальнай, напэўна дэкламацыйнае выроўтавае актрысу і не дапамагае ёй у стварэнні яркага вобраза. Ірына—гэта выключна тактоўная жанчына, якая усё разумее, усё адчувае і за ўсіх пакутуе. Гэты рыс характэрны Ірыны не ўдалося перадаць Абуховіч. У вобразе, створаным артысткай, мала лірычнай прычэпаўнасці.

З іншых выканаўцаў заслужовае ўвагі артыстка Е. Ісаева ў ролі свачці Волавава. Нягледзячы на абмежаванасць тэкставага матэрыялу, артыстка стварае зусім закончаны, цэласны і каларытны вобраз жанчыны, якая усё ўмее, усё ведае і здольная на ўсялякую справу. Але зацінае адрастванне да публікі і пераграванне з'яўляецца галоўнай заганай гэтай артысткі. Пераканаўчы вобраз старога Курукова ў выкананні Е. Батурына. Таксама прыемныя

артысты Л. Стурэў у ролі Шахоўскага і З. Скарук у ролі Месціслаўскага.

Наогул, пастаноўка пакаідае добрае ўражанне аб рэжысёры С. Уладчыцкім, які здолеў стварыць, можа не зусім новай сваёй трактоўцы, але гістарычна-праўдзінны спектакль, перадаць час, эпоху. Рэжысёр добра адчувае меру, пазбягае перагружкі ў дэталі. Мізансцэны падпарадкаваны характару дзеяння вобразаў.

Аднак, трэба звярнуць увагу тэатра на недапушчальную неахайнасць у адносінах пабудовы масавых сцэн, светавага і гукавага афармлення спектакля. Актры, якія заняты ў масавых сцэнах, у большасці забываюць на ўказанні рэжысёра. Гарнітуры аранжыроўкі неахайна, грим—недакладны.

Святло і шуму за сцэнай, якія, згодна задуму рэжысёра, павіны салдзейнічаць раскрыццю тэмы, неадпаведныя і не дасягаюць мэты. Нават докарэці і гарнітуры, якія добра задуманы і выкананы (мастак В. Лужэцкі) шмат губляюць ад неахайных адносін да іх.

Спектакль «Цар Фёдар Іванавіч» у Дзяржаўным Рускім тэатры БССР сведчыць аб бясспрэчна вялікіх магчымасцях тэатра.

І. БУТРЫМ.

„Літаратурнае газета“ № 29

На першай старонцы «Літаратурнай газеты» (орган Саюза савецкіх пісьменнікаў Украіны) змешчаны: інфармацыйнае паведамленне аб пленуме ЦК КП(б)У, які адбыўся 9—10 ліпеня гэтага года, рэдакцыйны артыкул «Аблічча часопіса», артыкул «Піагалоўны план інстытута літаратуры, а таксама выказванні пісьменнікаў аб стварэнні п'ес і п'есень для гуртоў мастацкай самадзейнасці».

На другой старонцы—рэцэнзія: «Прыкрыя праўда»—Сцяпана Крыжаніўскага аб зборніку вершаў Івана Няходзі «Дарога ў святло» і Л. Санава «Рысы савецкага салдата» аб зборніку вершаў Пятра Дарошкі; верш Аляксандра Бродскага «Вернасць», артыкулы: Міхайла Тардава «Доблесная зброя» аб народных прыказках і пагаворках часу Айчынай вайны, О. Барысава аб апавяданнях для дзяцей, Злата Каменюкіна «Рубінавая зорка».

На трэцяй старонцы пад загалоўкам «Сербскія эпічныя п'есы» змешчаны дзве народныя п'есы са зборніка Вука Караджіча «Муй і Алі» і «Марко Каралевіч пазнае бачкува шаблю» ў перакладзе Максіма Рыльскага; артыкул Міхайла Берштыяна «Основа» і «Современник».

На чацвёртай старонцы надрукаваны артыкул С. Шахаўскага «Рысы характэрна і густу», аб творчасці Максіма Рыльскага, інфармацыйны ліст чытача «Безмястоўны артыкул». У гэтым лісце М. Чыляк крытыкуе артыкул Грыгорыя Левіна «Вернасць сцягу», які («Візізіан» № 4 за 1946 год) павярхоўна і няўдала разглядае пэзму беларускага паэта Аркадзя Куляшова «Сцяг брыгады».

2) ГЭЙ, ЗАШУМІ

Гэй, ды зашу, гэ ды зашумі, маладо-маладо жыта, вітарам.

Эх ды за-эх ды шу, эх ды-мі. І маю, эх маю трывогу, эх ды разгані. Эх, ды о-го, о-го-го-го. (2 разы).

Эх, ды я міла-мілага з вайны чакаю, Ох, ды тры гадочкі, ух ды тры гады (3 разы).

Ой, ды як пры-, як прыдзе, эх князя разсудлаю, Эх, ды дам ведаць, эх ды дам вяды (2 разы)

Гэй, гі-гі, іга-іга-іга. (4 разы) Гэй, ды едзе, гэ ды мілы, гэ ды мой дадоу,

Гэй, ды на ка-, гэ ды на кані, іга-іга (5 разоў)

Эх, ды зашумі, эх ды зашумі, эх ды жыта, эх ды маладо, Ой, зашу, ды зашу, ой ды зашумі.

Гэй, го-го, эх ды но, ой-ей-ей, тпру. (6 разоў)

Гэй, го-го, эх ды но, ой-ей-ей, тпру. (10 разоў)

Яўмен ПАДМУХІН.

Маленькі фельетон